

MONITOR PLURALIZMU MEDIÓW W ERZE CYFROWEJ

ZASTOSOWANIE MONITORA PLURALIZMU MEDIÓW W CZŁONKOWSKICH PAŃSTWACH EUROPEJSKICH ORAZ KRAJACH KANDYDUJĄCYCH

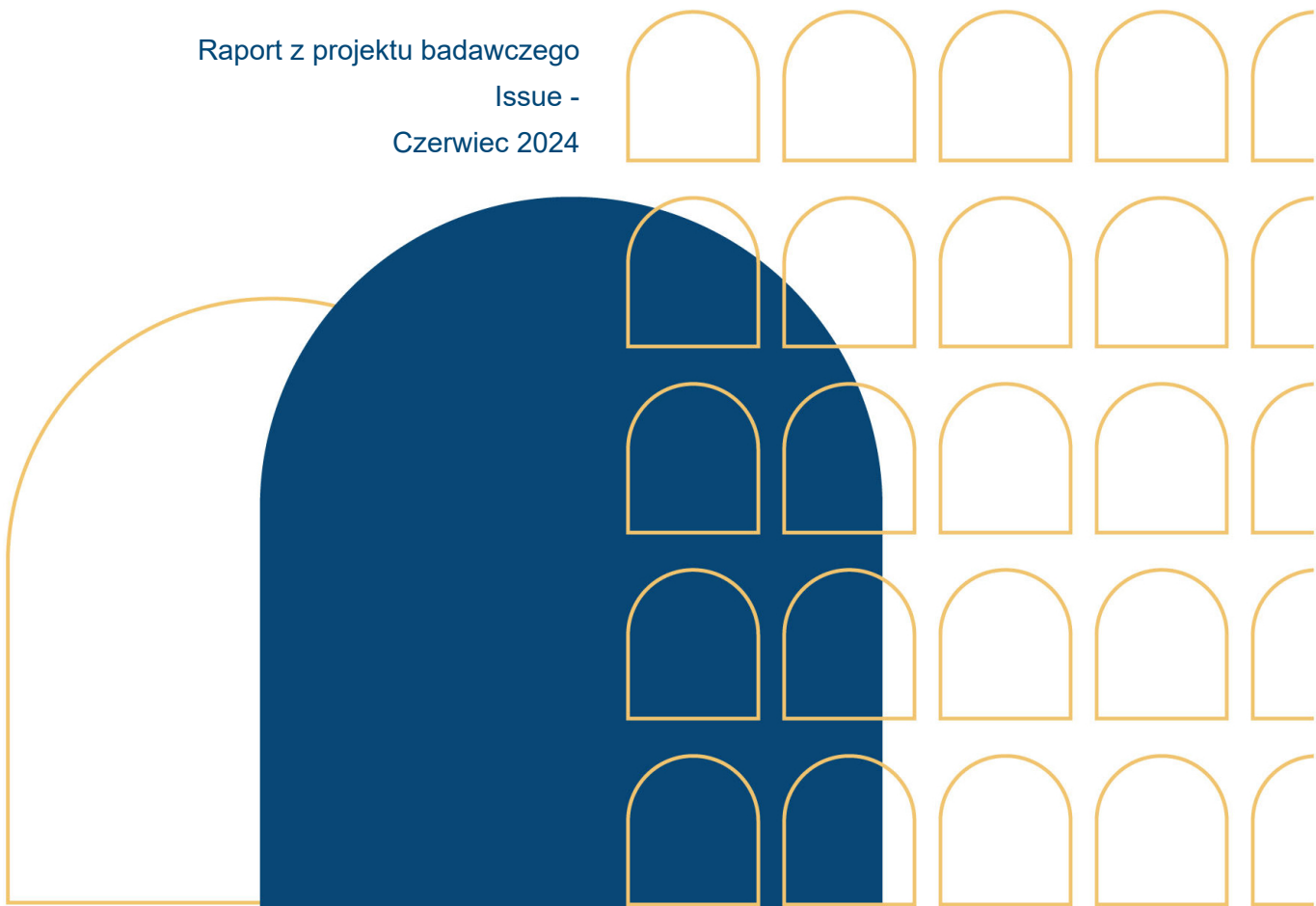
Raport krajowy: Polska

Beata Klimkiewicz, University of Krakow

Raport z projektu badawczego

Issue -

Czerwiec 2024

SPIS TREŚCI

1.	O projekcie	4
1.1.	Podsumowanie projektu	4
1.2.	Notatka metodologiczna	4
2.	Wstęp	6
3.	Wyniki zebranych danych: ocena zagrożeń dla pluralizmu mediów	8
3.1.	Ochrona Podstawowa (56% - Średnie ryzyko)	12
3.2.	Pluralizm Rynkowy (68% - Wysokie ryzyko)	15
3.3.	Niezależność Polityczna (66% - Średnie ryzyko)	18
3.4.	Inkluzywność Społeczna (57% - Średnie ryzyko)	23
4.	Wnioski	27
5.	Referencje	31

Załącznik I. Zespół krajowy

Załącznik II. Grupa ekspertów

© European University Institute 2024

Materiał redakcyjny i wybór © Beata Klimkiewicz, 2024

Niniejsza praca jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 (CC-BY 4.0) International, która reguluje warunki dostępu i ponownego wykorzystania tej pracy. W przypadku cytowania należy podać pełne imię i nazwisko autora (autorów), redaktora (redaktorów), tytuł, serię i numer, rok i wydawcę.

Poglądy wyrażone w niniejszej publikacji odzwierciedlają opinie poszczególnych autorów, a nie Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego.

Wydane przez

European University Institute (EUI)

Via dei Roccettini 9, I-50014

San Domenico di Fiesole (FI)

Włochy

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

1. O projekcie

1.1. Podsumowanie projektu

Monitor Pluralizmu Mediów (MPM) jest narzędziem badawczym opracowanym w celu określenia potencjalnych ryzyk dla pluralizmu mediów w krajach członkowskich Unii Europejskiej oraz krajach kandydujących. Raport opisowy przygotowany jest na podstawie zastosowania MPM w 2022 roku. Badania przeprowadzono w 27 krajach członkowskich Unii Europejskiej oraz Albanii, Czarnogórze, Północnej Macedonii, Serbii i Turcji. W ramach działań przygotowawczych Parlamentu Europejskiego niniejszy projekt uzyskał wsparcie w formie grantu Komisji Europejskiej dla Centrum ds. Pluralizmu Mediów i Wolności Mediów (CMPF) działającym przy Instytucie Uniwersytetu Europejskiego.

1.2. Notatka metodologiczna

Autorstwo i recenzja

CMPF współpracuje z lokalnymi, doświadczonymi i niezależnymi badaczami w zakresie analizy danych i przygotowania raportów opisowych. Badania realizowane są na podstawie standardowego kwestionariusza opracowanego przez CMPF. W Polsce CMPF współpracuje z dr hab. Beatą Klimkiewicz, prof. UJ która zgromadziła, przeanalizowała dane, skomentowała zmienne w kwestionariuszu i pozyskała opinie ekspertów. Raport był później oceniany przez zespół CMPF. W celu zapewnienia jak najbardziej rzetelnych i wiarygodnych wyników opis wybranych zmiennych poddany był ocenie zaproszonych ekspertów (patrz na listę ekspertów w Aneksie II). W przypadku wybranej grupy krajów końcowy raport recenzowali niezależni eksperci. Ryzyka pluralizmu mediów badane są w czterech głównych obszarach: Ochrony Podstawowej, Pluralizmu Rynkowego, Niezależności Politycznej oraz Inkluzywności Społecznej. Wyniki stanowią rezultat pomiaru wielu wskaźników w ramach każdego tematycznego obszaru badań (zob. Tab 1).

Ochrona Podstawowa	Pluralizm Rynkowy	Niezależność Polityczna	Inkluzywność Społeczna
Ochrona wolności wypowiedzi	Przejrzystość własności mediów	Niezależności polityczna mediów	Reprezentacja mniejszości w mediach
Ochrona prawa do informacji	Pluralizm dostawców medialnych	Autonomia redakcyjna	Media lokalne/regionalne i wspólnotowe
Profesjonalizm dziennikarski, standardy i ochrona	Pluralizm na rynkach cyfrowych	Media audiowizualne, platformy internetowe i wybory	Równouprawnienie płci w mediach
Niezależność i skuteczność organu regulacyjnego ds. mediów	Rentowność mediów	Regulacja zasobów i wsparcia mediów ze strony państwa	Edukacja medialna
Powszechny zasięg mediów tradycyjnych i dostęp do Internetu	Niezależność redakcyjna od wpływów komercyjnych i właścicieli	Niezależność mediów publicznych	Ochrona przed dezinformacją i mową nienawiści

Wymiar cyfrowy

Środowisko cyfrowe w Monitorze nie jest postrzegane jako wyizolowany obszar, ale jako domena ściśle powiązana z tradycyjnymi mediami, a także funkcjonującymi zasadami pluralizmu mediów i wolności słowa.

Niezależnie od tego ryzyka pluralizmu w obszarze cyfrowym zostały wyszczególnione i opracowane oddzielnie. Raport końcowy zawiera specjalną część poświęconą analizie ryzyk w zakresie cyfrowego środowiska newsowego.

Obliczanie ryzyka.

Wyniki pomiaru w każdym obszarze tematycznym, a także każdy wskaźnik, przedstawiane są w skali od 0 do 100 %.

Wynik pomiędzy 0 i 33 % wskazuje niski poziom ryzyka, wynik pomiędzy 34 i 66% wskazuje średni poziom ryzyka a wynik pomiędzy 67 a 100 % wysoki poziom ryzyka.

W procesie pomiaru wynik na poziomie 0% oblicza się domyślnie jako 3% a wynik 100% jako 97% w celu uniknięcia zniekształcenia danych.

Zmiany metodologiczne

W każdej edycji MPM, CMPF uaktualnia i dopasowuje kwestionariusz na bazie oceny narzędzia po jego zastosowaniu, wynikach poprzedniego procesu gromadzenia danych oraz pozyskania nowych danych. W 2023 nie wprowadzono żadnych zasadniczych zmian w kwestionariuszu MPM z wyjątkiem wskaźników Przejrzystości własności mediów, Pluralizmu na rynkach cyfrowych oraz Niezależności redakcyjnej od wpływów komercyjnych i właścicieli (obszar Pluralizmu Rynkowego), a także Ochrony przed dezinformacją i nienawistną mową (obszar Inkluzywności Społecznej). Z tego względu wyniki otrzymane dla tych wskaźników nie są w pełni porównywalne z poprzednią edycją MPM. Zmiany metodologiczne wyjaśnione są na stronie MPM <http://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/>

W obszarze Pluralizmu rynkowego mediów zmieniły się nazwy trzech wskaźników. Poprzedni wskaźnik „Koncentracja Mediów Newsowych” został zastąpiony wskaźnikiem „Pluralizm Dostawców Medialnych”; wskaźnik „Platformy Online i Wdrożenie Polityki Konkurencji” został nazwany jako „Pluralizm na Rynkach Cyfrowych”; „Wpływ Komercyjny i Właścicieli na Treści Redakcyjne” został nazwany jako „Niezależność Redakcyjna od Wpływów Komercyjnych i Właścicieli.”

Zastrzeżenia

Treść raportu nie musi odzwierciedlać poglądów CMPF, ani członków Grupy Ekspertów. Wyraża ustalenia zespołów krajowych, które są wynikiem gromadzenia i analizy danych, a także opisu zawartego w autorskim raporcie. W związku z aktualizacją i uzupełnianiem kwestionariusza, wyniki MPM 2021 nie mogą być w pełni porównywalne z poprzednimi edycjami MPM. Więcej szczegółów można pozyskać na stronie: <http://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/> .

2. Wstęp

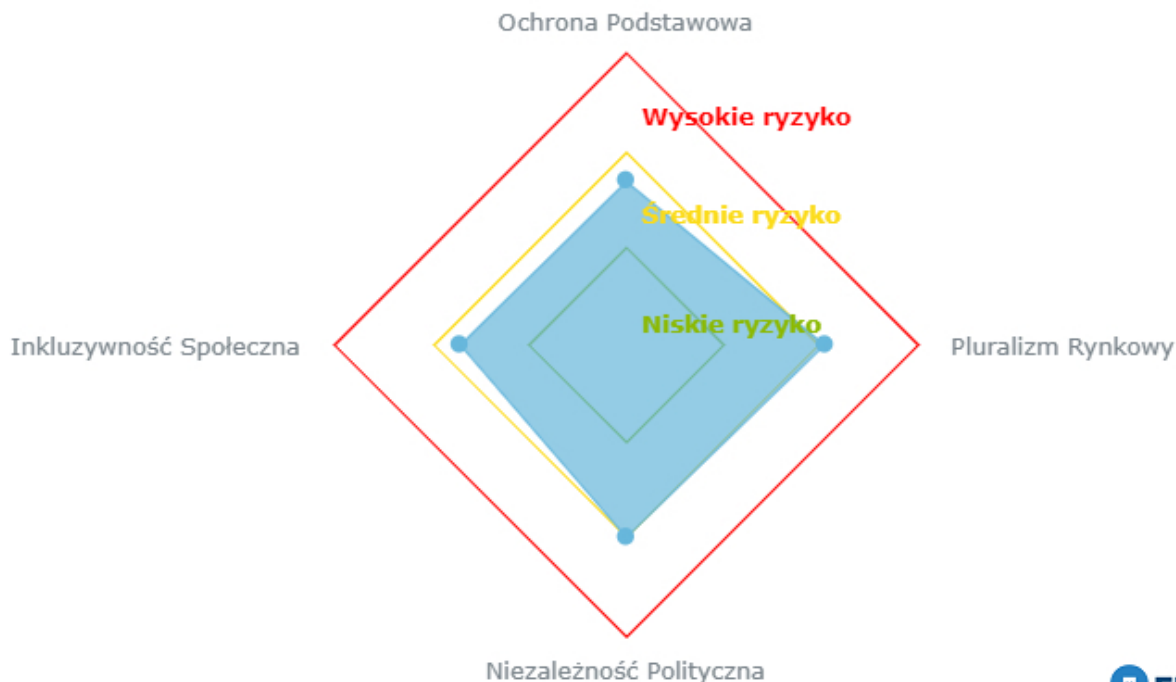
- **Ludność i terytorium:** W październiku 2023 r. obszar Polski o powierzchni 312 685 km² zamieszkiwało 37,68 mln osób (GUS, 2024A). Długotrwale spadający wskaźnik urodzeń niwelują obecnie przyływy migracyjne.
- **Język:** Językiem urzędowym zgodnie z Konstytucją RP jest język polski (Konstytucja RP, art. 27).
- **Mniejszości:** Państwo oficjalnie uznaje dziewięć mniejszości narodowych, cztery grupy etniczne i jedną społeczność posługującą się językiem regionalnym (kaszubskim) (Ustawa z 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym). Według spisu powszechnego z 2021 r. do największych mniejszości należą: śląska (łącznie 585,7 tys.), kaszubska, niemiecka i ukraińska (GUS, 2023A). Ponadto liczba cudzoziemców i imigrantów sięga 1,4 miliona. 73% stanowią Ukraińcy, 4% Białorusini, 2% Mołdawianie i 2% Gruzini (Tilles 2023; GUS, 2023B, s. 1). Od lutego 2022 r. Polska przyjęła znaczną liczbę uchodźców z Ukrainy. Według danych UNHCR we wrześniu 2023 r. w Polsce zarejestrowanych było około 960 tys. ukraińskich uchodźców (UNHCR, 2023).
- **Sytuacja gospodarcza:** Następstwa pandemii Covid-19 i rosyjska inwazja na Ukrainę przyczyniły się do mniejszej stabilności polskiej gospodarki. Według wstępnych szacunków wzrost realnego produktu krajowego brutto (PKB) w 2023 r. wyniósł 0,2% w porównaniu z 2022 r., wobec wzrostu o 5,3% w 2022 r. (GUS, 2024B). Wysoka stopa inflacji (w odniesieniu do wskaźnika cen towarów i usług konsumenckich) spadła w grudniu 2023 r. do 6,1% (GUS, 2024C). W grudniu 2022 r. wynosiła ona 16,6% (GUS, 2024C).
- **Sytuacja polityczna:** 15 października 2023 odbyły się wybory parlamentarne. Frekwencja osiągnęła 74%, co stanowiło najwyższy wynik w postkomunistycznej Polsce. Również po raz pierwszy frekwencja głosujących kobiet (74,7%) przekroczyła frekwencję mężczyzn (73%). Największą liczbę głosów zdobyła prawicowa partia Prawo i Sprawiedliwość (PiS), która rządziła w Polsce od 2015 roku. Nie udało jej się jednak zapewnić większości mandatów w Sejmie. W związku z tym nową koalicję rządzącą utworzyła liberalno-centrowa Platforma Obywatelska (PO) (rządziła w Polsce w latach 2007-15), Trzecia Droga (zrzeszająca Polskie Stronnictwo Ludowe – PSL - i liberalno-centrową partię Polska 2050) – oraz ugrupowanie Nowa Lewica. Nowy rząd powołano 13 grudnia 2023 r. Prezydent Andrzej Duda (wywodzący się z PiS) jednak nadal może korzystać z przysługującego mu prawa wetowania inicjatyw legislacyjnych rządu. Jednocześnie rządzące partie koalicyjne nie uzyskały wystarczającej liczby mandatów umożliwiających przełamanie weta prezydenta. Ta kohabitacja utrudni nowemu rządowi realizację priorytetów legislacyjnych, w tym dotyczących mediów oraz mediów publicznych, a także najprawdopodobniej spowolni realizację jego agendy do końca kadencji Prezydenta Dudy (czerwiec 2025).
- **Rynek medialny:** Krajobraz polskich mediów newsowych składa się ze skonsolidowanych sieci telewizyjnych, słabnących, ale wciąż wpływowych grup prasowych, rosnących portali informacyjnych i startupów oferujących komentarze, śledztwa dziennikarskie, factchecking i analizy. Przychody reklamowe w okresie od stycznia do czerwca 2023 r. wzrosły w sektorze internetu o 8,4%, audiowizualnym o 4,1%, radiu o 11,3%, a w sektorze prasowym spadły o 3,2% (wirtualnemedial.pl, 2023). Prasa pozostaje wprawdzie najbardziej wpływowym medium opiniotwórczym, ale boryka się ze stałym spadkiem dochodów ze sprzedaży i reklam. W 2023 r. szereg tytułów zamknęło lub zmniejszono częstotliwość wydawniczą. Z kolei niektórym mediom internetowym udało się pozyskać

alternatywne formy finansowania (np. Radio 357 czy portal informacyjny OKO.press). W 2023 roku został uruchomiony nowy portal informacyjny – I.pl, prowadzony przez grupę Polska Press, z zespołem 44 dziennikarzy i 7 milionami użytkowników (stan na lipiec 2023). Część popularnych usług newsowych w tym podcasty, komentarze czy talk shows funkcjonuje w formie płatnych serwisów premium, inne oferują serie śledcze lub factchecking bez dodatkowych opłat, w tym portale non-profit zajmujące się sprawdzaniem faktów Demagog.org.pl, Fakenews.pl i FrontStory.pl.

- **Środowisko regulacyjne:** Jednym z głównych wydarzeń końca 2023 r. było podjęcie przez nowy rząd próby gruntownego zreformowania mediów publicznych w Polsce zgodnie z wyborczymi obietnicami „odpolitycznienia”, zwiększenia partycypacji społecznej oraz likwidacji Rady Mediów Narodowych (RMN) (Koalicja Obywatelska, 2023). Nowy minister kultury, Bartłomiej Sienkiewicz, odwołał kierownictwo TVP, Polskiego Radia i Polskiej Agencji Prasowej, zastępując dyrektorów i członków zarządów nowymi kandydatami. Kanały informacyjne TVP Info i TVP 3 wyłączono na kilka dni, natomiast anglojęzyczny kanał TVP – TVP World przerwał nadawanie na dwa i pół miesiąca. Następnie minister Sienkiewicz postawił w stan likwidacji Telewizję Polską, Polskie Radio i Polską Agencję Prasową. Rozwiązanie to, jego zdaniem, ma zapewnić ciągłość funkcjonowania spółek, niezbędną restrukturyzację i zapobiec zwolnieniom (Czurna, 2023).
- **COVID-19:** Konsekwencje postpandemiczne wpływają przede wszystkim na sytuację ekonomiczną mediów w Polsce, ich stabilność i rentowność. Widać to szczególnie w przypadku kondycji mediów lokalnych, które w ciągu ostatnich kilku lat znalazły się w obliczu rosnącej presji ekonomicznej, wzmocnionej nieuczciwą konkurencją ze strony mediów samorządowych i asymetryczną dystrybucją reklam państwowych.
- **Wojna w Ukrainie:** W 2023 roku ukraińskojęzyczne serwisy newsowe były oferowane przez szereg prywatnych i publicznych podmiotów medialnych. Należą do nich: serwis „Ukrayina” portalu gazeta.pl, serwis „Ukraina” portalu onet.pl, „Vpolshchi.pl” Wirtualnej Polski, „Ukrayinskiy servis” agencji PAP i wiele innych.

3. Wyniki zebranych danych: ocena zagrożeń dla pluralizmu mediów

Polska: Obszary zagrożenia pluralizmem mediów

JS chart by amCharts

W 2023 r. ryzyko zmniejszyło się w trzech obszarach analizy MPM: Pluralizmu rynkowego (z 71% w 2022 r. do 68% w 2023 r.), Niezależności politycznej (z 75% w 2022 r. do 66% w 2023 r.) oraz Inkluzywności społecznej (z 63% w 2023 r. do 57% w 2022 r.). Ryzyko w obszarze Ochrony Podstawowej wzrosło do 56% (z 50% w 2022 r.). W sensie ogólnym obszary Ochrony podstawowej, Niezależności politycznej i Inkluzywności społecznej charakteryzują się średnim poziomem ryzyka, natomiast obszar Pluralizmu rynkowego – wysokim poziomem ryzyka.

Ochrona Podstawowa

W 2023 r. wskaźnik Niezależności i skuteczności organów regulacyjnych ds. mediów po raz pierwszy osiągnął wysoki poziom ryzyka wynoszący 70%, co stanowi również najwyższy poziom ryzyka w obszarze Ochrony podstawowej. Wynika to głównie ze skumulowanego efektu kilku procesów dotyczących działalności Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (KRRiT), w tym braku przejrzystości regulacyjnej, podejmowania decyzji sankcyjnych wobec niezależnych nadawców, postępującej centralizacji i politycznej kontroli procesu decyzyjnego oraz wydłużenia procedur koncesyjnych dot. niektórych niezależnych nadawców. Trendy te należy postrzegać w kontekście rosnącego znaczenia KRRiT przede wszystkim ze względu na wdrożenie dyrektywy AVMSD (Dyrektywa 2018/1808) oraz DSA i DMA, które poszerzą kompetencje KRRiT w nowych obszarach regulacji, co pociągnie za sobą konieczność zapewnienia niezależności regulacyjnej.

Wskaźnik Profesjonalizmu dziennikarskiego, standardów i ochrony wyniósł 50% (średni poziom ryzyka) w 2023 r. tym samym reprezentując najniższy poziom ryzyka w obszarze Ochrony Podstawowej. Wynik ten odzwierciedla przemieszanie zarówno obiecujących jak i problematycznych tendencji. Otwarcie krytykowany art. 212 Kodeksu karnego w dalszym ciągu znajduje zastosowanie w sprawach o zniesławienie

i często wykorzystywany jest przez osoby publiczne przeciwko dziennikarzom. Pomimo obietnic politycznych żadnemu rządowi nie udało się dotychczas zmienić tego stanu prawnego, co w opinii części ekspertów (np. Breguła, 2023) wspierane jest przez środowisko prawne w Polsce. Jednocześnie w 2023 r. pojawiły się zapowiedzi pozytywnych zmian, np. zmian prawnych mających na celu przywrócenie praworządności, odpolitycznienie mediów publicznych oraz lepsze wyniki Polski w Indeksie Wolności Prasy. Przełożyło się to też na obniżony poziom ryzyka we wskaźniku dotyczącym Ochrony wolności słowa (51%)

Pluralizm Rynkowy

W obszarze Pluralizmu rynkowego najniższy wynik zanotowano w przypadku wskaźnika Przejrzystości własności mediów (50%), a najwyższy - Pluralizmu dostawców mediów (88%). To rozróżnienie wskazuje również na znaczenie istniejących zabezpieczeń prawnych i regulacyjnych. W przypadku Przejrzystości Mediów, Ustawa z 2021 r. zmieniająca Ustawę o radiofonii i telewizji z 1992 r. (Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji) postuluje, iż dostawcy usług audiowizualnych powinni udostępniać informacje o beneficjentach rzeczywistych w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych (CRBO) oraz na swoich stronach internetowych. Wymagania prawne przyczyniły się do lepszej dostępności danych właścicielskich na portalach mediów, również tych nieobjętych ustawą (np. Gremi Media wydawca tytułów „Rzeczpospolita”, „Parkiet Gazeta Giełdy” czy Wirtualna Polska Holding wydawca portali „wp.pl”, „money.pl”). Z drugiej strony wysoki poziom ryzyka w przypadku wskaźnika dot. Pluralizmu dostawców mediów wynika zarówno z braku specyficznych dla mediów przepisów dotyczących koncentracji własności, a także wysokiego poziomu udziału w rynkach widowni i przychodów kilku wiodących grup medialnych.

Niezależność polityczna

W obszarze Niezależności politycznej najwyższe wartości ryzyka osiągnęły dwa wskaźniki – Niezależności politycznej mediów (88%) oraz Niezależności mediów publicznych (83%). Koniec 2023 roku przyniósł zasadniczą przebudowę mediów publicznych, zgodnie z jedną z wyborczych obietnic Platformy Obywatelskiej – „odpolitycznieniem” i zwiększeniem partycypacji społecznej w mediach publicznych (Koalicja Obywatelska, 2023). Pomimo powszechnej zgody co do konieczności przebudowy mediów publicznych, w tym ich struktur zarządczych, szybka wymiana władz przez nowego ministra kultury, Bartłomieja Sienkiewicza, spotkała się ze zdecydowaną krytyką partii opozycyjnych, ich zwolenników, a także wywołała zastrzeżenia RPO (Rzecznika Praw Obywatelskich) i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (brpo.pl, 2023A). W reakcji na odmowę przez Prezydenta Dudę przyznania środków budżetowych dla mediów publicznych, minister Sienkiewicz podjął decyzję o ich likwidacji. Biorąc pod uwagę istniejące ograniczenia prawne, celem tego posunięcia nie było faktyczne rozwiązanie wskazanych instytucji, ale ich restrukturyzacja i kontynuacja (Lepiarz, 2023). Zmianom tym towarzyszyły prace nad kompleksową reformą ładu medialnego, jak i debaty eksperckie. Powstało kilka projektów prawnych i politycznych dot. nowego modelu mediów publicznych opracowanych przez koalicję rządzącą, środowisko akademickie oraz organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Wydaje się jednak, że szybkie ich rozpatrzenie, czy podjęcie decyzji wiążących nie będzie priorytetem rządu w 2024 r.

Wskaźniki dotyczące Niezależności politycznej mediów (88%) i Autonomii redakcyjnej (75%) zanotowały zarówno wcześniejsze jak i nowe formy kontroli politycznej. W 2023 r. politycy byłej partii rządzącej próbowali wywierać nacisk na decyzje redakcyjne portali informacyjnych wp.pl (holding Wirtualna Polska) i onet.pl (RAS Polska). Doprowadziło to do solidarnościowej inicjatywy 62 redaktorek i redaktorów naczelnych, którzy podpisali list w obronie niezależności mediów w Polsce, wyrażający zobowiązanie do „wspólnego i konsekwentnego informowania społeczeństwa o wszelkich próbach wywierania przez władze wpływu na media” (wp.pl, 2023). Ten rzadki przykład solidarności redakcyjnej pokazał, że także w

podzielonym środowisku medialnym istnieje jasne zrozumienie autonomii redakcyjnej i wagi działań zbiorowych w jej obronie.

Inkluzywność społeczna

W obszarze Inkluzywności społecznej wskaźnik Reprezentacji mniejszości w mediach wykazał nieco wyższe ryzyko (53%) niż w poprzedniej edycji (49%). Z drugiej strony wskaźnik dotyczący Mediów lokalnych/regionalnych i społecznych spadł do 54%, co w 2023 r. stanowi średnie ryzyko. W odniesieniu do Reprezentacji mniejszości w mediach, jednym z problematycznych aspektów zaobserwowanych w 2023 r. było przedwyborcze upolitycznianie wizerunku imigracji i grup imigrantów przede wszystkim w TVP. Zdaniem Bulskiej i Winiewskiego (2023) w kampanii wyborczej z 2023 roku uprzedzenia wobec grup etnicznych, narodowych i imigrantów stały się instrumentem mobilizacji politycznej. Wskaźnik dotyczący Mediów lokalnych/regionalnych i społecznych wykazał zarówno problematyczne, jak i obiecujące tendencje. Z jednej strony wpływ postpandemicznej presji ekonomicznej pozostaje bardzo silny w przypadku mediów lokalnych. Z drugiej strony podmiotom lokalnym, które borykają się z wieloma wyzwaniami, udało się stworzyć skuteczny networking: w październiku 2023 roku powstał Ogólnopolski Klaster Mediów Lokalnych „Lokalsi”, którego zadaniem jest reprezentowanie lokalnych mediów w negocjacjach finansowych z platformami oraz wspólne zwalczanie barier ekonomicznych i technologicznych (wirtualnedia .pl, 2023B).

Znaczniki cyfrowe

2024/poland/media_pluralism_risk_areas_digital_polish.jpeg[END_REPO_IMG]

W obszarze Ochrony podstawowej kilka cyfrowych subwskaźników (np. dotyczących Dziennikarstwa i przechowywania danych oraz Ochrony wolności wypowiedzi online) wskazało na jeden wspólny problem – opóźnienie we wdrażaniu Europejskiego Kodeksu Łączności Elektronicznej. Innym problematycznym obszarem pozostają szerokie uprawnienia wielu instytucji publicznych w Polsce w zakresie sprawdzania, rejestrowania czy w ogóle dostępu do danych informacyjnych i komunikacyjnych, na co wielokrotnie zwracały uwagę krytyczne głosy ze środowiska organizacji pozarządowych (Panoptikon, 2023).

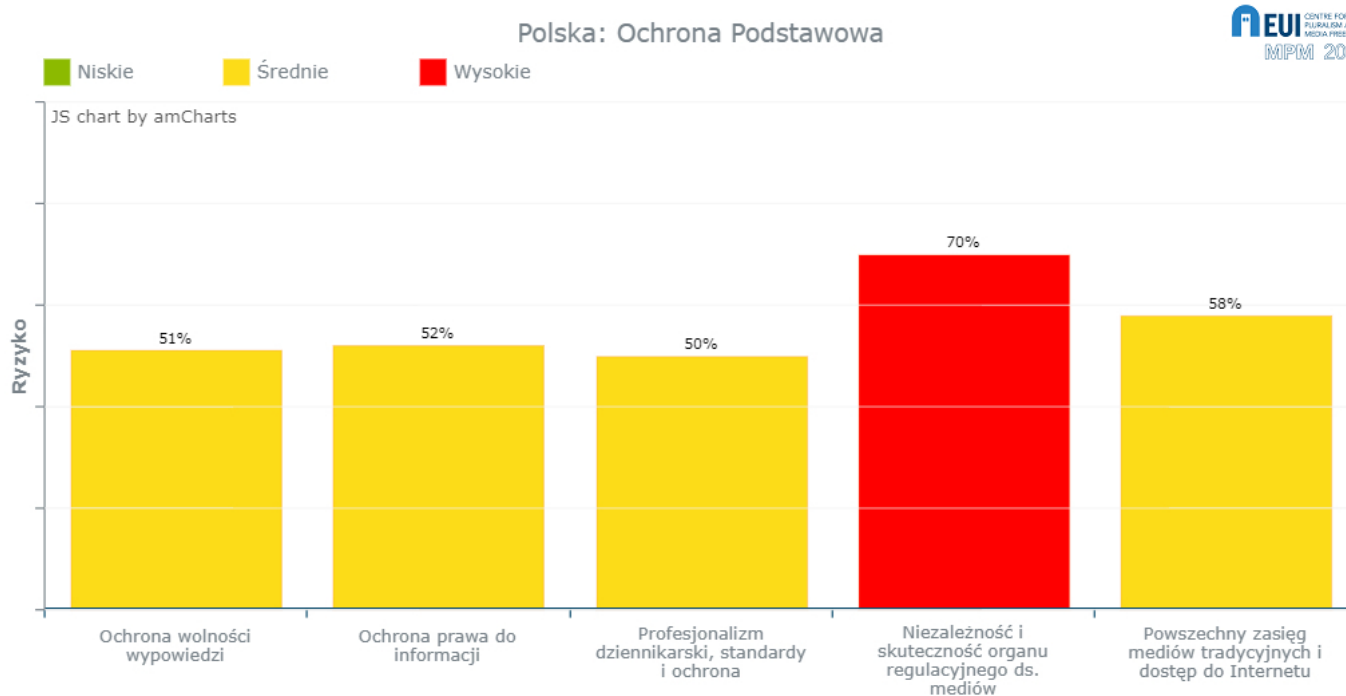
Wysokie wartości wskaźnika dot. Pluralizmu na rynkach cyfrowych (86 %) w obszarze Pluralizmu rynkowego wynikają w dalszym ciągu głównie z braku narzędzi regulacyjnych w zakresie polityki konkurencji, które uwzględniałyby kryteria specyficzne dla rynku mediów a także kryteria odzwierciedlające rolę kontrolną platform cyfrowych lub zależność mediów od gigantów technologicznych. Ta sytuacja prawdopodobnie ulegnie zmianie wraz z wdrożeniem DSA i DMA, ale potrzebne będzie też niezwłoczne zharmonizowanie polskiego prawa z Europejskim Kodeksem Łączności Elektronicznej.

W obszarze Niezależności politycznej subwskaźnik w zakresie Zasad dotyczących reklam politycznych online i w mediach społecznościowych osiągnął średni poziom ryzyka – 56%. Brak szczegółowych przepisów dotyczących reklam politycznych online w Kodeksie wyborczym z 2011 r., jak również w Ustawie o radiofonii i telewizji z 1992 r., częściowo kompensują wewnętrzne przepisy wprowadzone przez duże platformy. Nie zapewniają one jednak wystarczającego i w pełni skutecznego poziomu przejrzystości, szczególnie w odniesieniu do wydatków wyborczych.

Wskaźnikiem, który w największym stopniu przyczynił się do zmniejszenia ryzyka w obszarze Inkluzywności społecznej była Ochrona przed dezinformacją i mową nienawiści. Kampanie dezinformacyjne – zarówno jednorazowe, jak i systematyczne – pozostają ogromnym problemem w Polsce. W niektórych obszarach tematycznych – np. w sprawie pogarszających się relacji między Polską a Ukrainą – odznaczały się nadzwyczajną intensywnością (ies.lublin.pl, 2022; Zadroga, 2023). Jednocześnie środki polityczne i regulacyjne przeciwdziałające dezinformacji pozostają stosunkowo fragmentaryczne (Kupiecki, Bryjka i Chłoń, 2022). Warto w tym kontekście dodać, że wysiłki UE przeciwdziałające dezinformacji, a w szczególności DSA i DMA, stanowią ważny czynnik mobilizujący dla rządu i innych instytucji na poziomie krajowym. W zakresie ochrony przed mową nienawiści katalog karalnych form dyskryminacji uznawanych w Kodeksie karnym (głównie art. 257) najprawdopodobniej zostanie poszerzony w 2024 r. W styczniu 2024 r. nowy rząd rozpoczął prace nad nowelizacją rozszerzającą przepisy o kategorie obejmujące płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową, wiek i niepełnosprawność (Małacz, 2024). Warto także dodać, że w znowelizowanej Ustawie o radiofonii i telewizji z 1992 r. wprowadzono rozszerzoną ochronę przed treściami nawołującymi do nienawiści (np. art. 47h, 47o1) zgodnie z zasadami godności ludzkiej zawartymi w Dyrektywie AVMS (Dyrektywa – 2018/1808).

3.1. Ochrona Podstawowa (56% - Średnie ryzyko)

Wskaźniki obszaru Ochrony Podstawowej przedstawiają fundamentalne zasady regulacyjne sektora mediów we współczesnych demokracjach. Obszar obejmuje pomiar ryzyka w takich kwestiach jak istnienie i skuteczność wdrożenia regulacyjnych gwarancji dotyczących wolności słowa i prawa do informacji; status dziennikarzy w każdym kraju, w tym poziom ich ochrony i warunki pracy; niezależność i skuteczność krajowych instytucji regulacyjnych zajmujących się regulacją sektora mediów; oraz zasięg mediów tradycyjnych i dostęp do Internetu.

Ogólna ocena obszaru wyniosła 56% (ryzyko średnie). Jedyne wysokie ryzyko wykazał wskaźnik **Niezależności i skuteczności organu regulacyjnego ds. mediów** (70%). Pozostałe wskaźniki charakteryzowały się średnim ryzykiem. Najniższy poziom ryzyka zanotowano w przypadku wskaźników dot. **Powszechnego zasięgu mediów tradycyjnych i dostępu do Internetu** (50%) oraz **Profesjonalizmu dziennikarskiego, standardów i ochrony** (50%).

Wynik wskaźnika dotyczącego **Ochrony wolności wypowiedzi** obniżył się do poziomu 51%. W 2023 r. można było zaobserwować pozytywne zmiany, w tym zapowiedź zmian prawnych i sądowych, mających na celu przywrócenie praworządności i odpolitycznienie mediów publicznych. Polska odnotowała także poprawę swojej pozycji w Indeksie Wolności Prasy Reporterów bez Granic 2023 (rsf.org, 2023). Nadal jednak pozostaje wiele problematycznych kwestii, w tym SLAPP (Strategiczne pozwy przeciwko partycypacji publicznej), które skutecznie tłumią debatę publiczną przede wszystkim poprzez inicjowanie spraw o zniesławienie. W 2023 r. toczyło się kilka takich pozwów, m.in. sprawa Grzegorza Kosińskiego, byłego wydawcy i redaktora naczelnego portalu satyrycznego Czarna Owieczka.pl, skazanego za zniesławienie (art. 212 ust. 2) z powodu ośmieszania posta (RE, 2023). Falę krytyki wywołały też metody reformy mediów publicznych, szczególnie ze strony opozycji politycznej i organizacji zajmujących się ochroną praw człowieka. Np. w opinii RPO niedopuszczalne jest powoływanie kierownictwa i członków zarządów mediów publicznych bezpośrednio przez rząd (Brpo.gov.pl, 2023A).

Wskaźnik **Ochrony prawa do informacji** odnotował wzrost z 46% w 2022 r. do 52% w 2023 r. W Raporcie Najwyższej Izby Kontroli za 2023 r. pt. „Udostępnianie informacji publicznej przez jednostki administracji rządowej” zauważono, że chociaż kontrolowane organy większość swoich obowiązków związanych z

udostępnianiem informacji publicznej wykonały zgodnie z prawem i rzetelnie, zdarzały się przypadki dwuipółletniego opóźnienia w odpowiedzi na wnioski o udzielenie informacji publicznej lub przypadki pozostawienia wniosków bez odpowiedzi (Dąbrowska-Cydzik, 2023). Ponadto w 2023 r. RPO interweniował w kilku podobnych sprawach. Jedną z nich dotyczyło dziennikarza, który nie został wpuszczony na teren Sejmu, pomimo posiadania ważnej legitymacji prasowej. Nie podano też podstawy prawnej takiego działania służb (brpo.gov.pl, 2023B). W 2023 r. nie doszło do istotnych posunięć w sprawie ochrony sygnalistów. W marcu 2024 r. rząd ostatecznie zatwierdził dziesiątą wersję Projektu ustawy o ochronie osób zgłaszających naruszenia prawa z roku 2021 (Rządowe Centrum Legislacji, 2021), co sygnalizuje, że projekt ustawy najprawdopodobniej zostanie rozpatrzony i przepracowany w ciągu 2024 roku.

W porównaniu z rokiem poprzednim ryzyko w ramach wskaźnika **Profesjonalizmu dziennikarskiego, standardów i ochrony** nieznacznie wzrosło z 48% do 50%. Żaden dziennikarz nie zginął w 2023 r. z powodu wykonywania swojej pracy. Ciągłe obecne są jednak ataki lub groźby kierowane do dziennikarzy, a także ataki słowne, przemoc fizyczna, czy niszczenie mienia lub materiałów dziennikarskich. W lipcu 2023 podczas jednego z protestów w Warszawie policja aresztowała niezależnego fotoreportera i uniemożliwiła mu dokumentowanie wydarzeń (CoE, 2023). Poważnym problemem pozostaje duża liczba przypadków SLAPP. Strategiczne pozwy przeciwko partycypacji publicznej stanowią wyzwanie dla mediów nie tylko pod względem finansowym, ale działają też mrożąco na wolność prasy i znacznie utrudniają codzienne życie dziennikarzom śledczym (patrz na opisaną powyżej sprawę Grzegorza Kosińskiego). Pod tym względem sytuacja mediów lokalnych jest jeszcze trudniejsza (Vanevska, 2024), gdyż borykają się one z „problemami finansowymi i dystrybucyjnymi, zagrożeniami prawnymi i nierówną konkurencją z mediami wspieranymi przez władze publiczne” (Media Freedom Rapid Response, 2023).

Wskaźnik **Niezależności i skuteczności organu regulacyjnego ds. mediów** zanotował kolejny wzrost do 70% w 2023 r. i osiągnął poziom wysokiego ryzyka. Ta rosnąca tendencja wynika głównie z form działalności wskazujących na brak bezstronności i przejrzystości regulacyjnej. W 2023 r. KRRiT nałożyła wysokie kary na trzech niezależnych nadawców, w tym na Radio Zet w wysokości 476 tys. zł za informowanie o okolicznościach przejazdu Prezydenta Ukrainy przez terytorium Polski. W 2023 r. Przewodniczący KRRiT wielokrotnie podejmował decyzje o kontroli dostępu do danych KRRiT i odbywaniu niejawnych posiedzeń. Zdaniem części ekspertów działania te stoją w sprzeczności z art. 61 (zapewniającym dostęp do informacji publicznej) Konstytucji RP (Radkowski, 2023). Brak niezależności i przejrzystości regulacyjnej widoczny jest także w bierności KRRiT, zwłaszcza jeśli chodzi o brak podejmowania działań w sprawie ataków polityków na dziennikarzy czy stronniczości mediów publicznych. Na koniec warto dodać, że Przewodniczący KRRiT wyraził swoje zaniepokojenie projektem EMFA i „jego wpływem na wolność słowa” (Świrski, 2023).

Znaczniiki cyfrowe

Subwskaźnik dotyczący Gwarancji dla wolności wypowiedzi online osiągnął poziom średniego ryzyka - 50%. Pomimo iż instytucje państwowe powstrzymują się od arbitralnego filtrowania lub blokowania treści w Internecie, w kwietniu 2023 r. RPO zajął się problemem powtarzających się blokad stron internetowych, zgłaszanym przez znaczną liczbę użytkowników. Zdaniem RPO skala tych skarg była na tyle duża, że uzasadniała podjęcie działań ze strony RPO (brpo.pl, 2023C). W 2023 r. największe platformy cyfrowe podniosły poziom przejrzystości informacji na temat swojej polityki dotyczącej zarządzania treścią. Mimo to, stopień przejrzystości, głównie jeśli chodzi o aktualne dane usuwanych lub blokowanych treści (liczby, uzasadnienia) i innych ograniczeń, pozostaje zaskakująco niska.

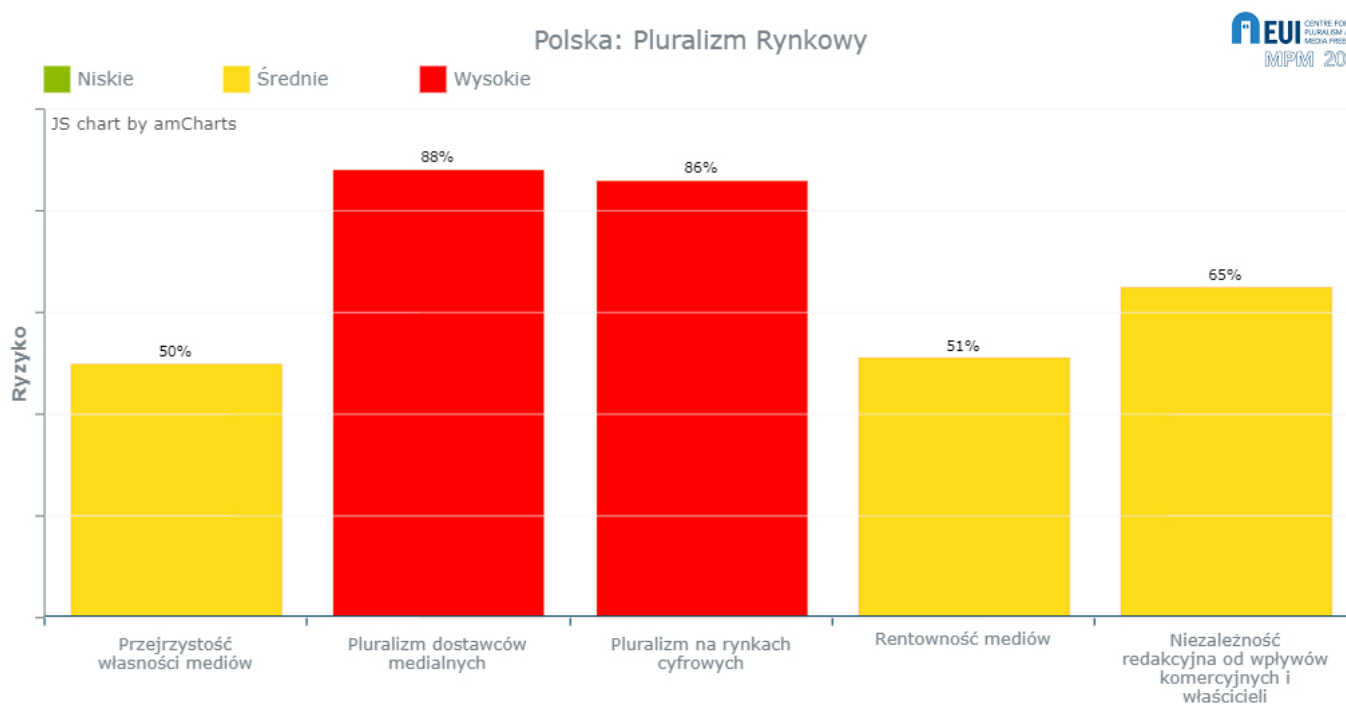
W podobnym duchu subwskaźnik dotyczący Bezpieczeństwa cyfrowego wskazywał średnie ryzyko na poziomie 50%. W maju 2023 r. sześć polskich serwisów informacyjnych stało się celem ataków typu - rozproszona odmowa dostępu do usługi (DDoS), w wyniku których zniszczone zostały ich strony internetowe, a czytelnicy nie mieli dostępu do wiadomości przez kilka godzin. Wśród narażonych na cyberatak mediów znalazły się „Super Express”, „Gazeta Wyborcza” i „Rzeczpospolita”; tygodnik „Polityka”; a także serwisy informacyjne „wPolityce.pl” i „Niezależna.pl”, reprezentujące różne orientacje polityczne i linie redakcyjne (CoE, 2023).

Subwskaźnik dotyczący Dziennikarstwa i ochrony danych wykazał poziom ryzyka na poziomie 33%. W związku z tym, że Polska nie wdrożyła jeszcze Europejskiego Kodeksu Komunikacji Elektronicznej, najistotniejsze aspekty dot. przechowywania danych są zawarte w przepisach RODO oraz innych przepisach określających warunki przechowywania i przetwarzania danych (np. prawo telekomunikacyjne, prawo policyjne i inne).

Poziom ryzyka mierzony wskaźnikiem Powszechnego zasięgu mediów tradycyjnych i dostępu do Internetu wzrósł w 2023 roku do 50%, głównie w związku ze zmianą dotychczasowego źródła danych (wskaźników DESI) na dane z Eurostatu, co w konsekwencji wpłynęło na obliczenia ogólnego poziomu ryzyka. Największe znaczenie tych zmian widać w przypadku subwskaźników dotyczących zasięgu łączy szerokopasmowych i dostępu do Internetu. Jeśli chodzi o neutralność sieci, w raporcie UKE za rok 2023 dotyczącym przestrzegania na polskim rynku przepisów rozporządzenia 2015/2120 w sprawie otwartego dostępu do Internetu (UKE, 2023B) zaobserwowano wyraźną poprawę sytuacji, szczególnie w zakresie praktyk zarządzania ruchem. Jednak pomimo poprawy w większości obszarów, przejrzystość praktyk dostawców Internetu nadal stanowi problem.

3.2. Pluralizm Rynkowy (68% - Wysokie ryzyko)

Obszar Pluralizmu Rynkowego skupia się na ekonomicznych ryzykach pluralizmu mediów, odnosząc się do transparentności mediów, koncentracji własności mediów, ciągłości i rentowności przemysłu mediowego; oraz presji komercyjnej na dziennikarstwo. Pierwszy wskaźnik analizuje skuteczność narzędzi regulacyjnych dotyczących transparentności własności mediów. Niski poziom lub brak konkurencji oraz pluralizmu zewnętrznego jest analizowany oddzielnie dla mediów newsowych (dotyczy produkcji newsów) oraz platform online (będących "bramami dostępu" do newsów). Przedmiotem analizy jest oddzielnie koncentracja pozioma, krzyżowa; koncentracja rynku reklamy online oraz egzekwowanie polityki dotyczącej konkurencji. Wskaźnik rentowności mediów analizuje trendy przychodów i zatrudnienia w mediach w odniesieniu do PKB. Ostatni wskaźnik odnosi się do pomiaru ryzyka ujawniającego się w presji na produkcję treści redakcyjnej zarówno ze strony właścicieli jak i innych aktorów rynku z powodów komercyjnych.

Ogólny wynik dla obszaru wynosi 68% (wysokie ryzyko). Podobnie jak w roku ubiegłym najwyższe ryzyko wykazały wskaźniki związane z koncentracją: **Pluralizm dostawców mediów** (88 %) i **Pluralizm na rynkach cyfrowych** (86 %). Najniższe ryzyko zmierzono w przypadku wskaźników dotyczących **Rentowności mediów** (51 %) i **Przejrzystości własności mediów** (50 %), przy czym w obydwu przypadkach chodzi o średni poziom ryzyka. Wskaźnik **Niezależności redakcyjnej od wpływów komercyjnych i właścicieli** wykazał średni poziom ryzyka, sięgający 65%.

Wskaźnik **Przejrzystości własności mediów** uzyskał ten sam poziom ryzyka co w roku ubiegłym – 50%. W tym kontekście warto zaznaczyć, iż Ustawa z 2021 r. o zmianie Ustawy o radiofonii i telewizji z 1992 r. (Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji) postuluje, iż dostawcy usług mediów audiowizualnych powinni udostępniać informacje o beneficjentach rzeczywistych w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych (CRBO) oraz na swoich stronach internetowych. Ogólnie rzecz biorąc, organy publiczne są stosunkowo dobrze poinformowane o strukturach własności mediów informacyjnych, poprawił się także dostęp społeczeństwa, jednak w niektórych przypadkach uzyskania dostępu do danych dot. właścicieli końcowych potrzebna jest dość specyficzna wiedza. W praktyce istnieją różnice pomiędzy firmami medialnymi: dostawcy usług audiowizualnych z reguły publikują niezbędne dane na swoich stronach internetowych, podczas gdy inne media preferują bardziej zróżnicowane podejście. Wśród wydawców, którzy w 2023 roku udostępniali na swoich stronach istotne informacje na temat struktury własności lub

źródeł finansowania znalazły się: Agora („Gazeta Wyborcza”, Radio ZET, Radio TOK FM), Gremi Media („Rzeczpospolita”, „Parkiet Gazeta Giełdy”), Grupa Polsat (2023), WP Holding (WP.pl, Money.pl).

Podobnie jak w ostatnich latach, wskaźnik dot. **Pluralizmu dostawców mediów** osiągnął jeden z najwyższych wyników spośród wszystkich wskaźników – 88%. Ta utrzymująca się od dłuższego czasu sytuacja wynika z jednej strony z wysokiego poziomu koncentracji własności na rynkach sektorów medialnych, z drugiej strony spowodowana jest mechanizmami wdrażania prawa i polityki dot. konkurencji. W 2023 r. Sąd Apelacyjny ostatecznie uchylił decyzję organu ds. konkurencji i ochrony konsumentów UOKiK, blokującą przejęcie spółki Eurozet przez Agorę w 2021 r. W rezultacie Agora sfinalizowała przejęcie spółki w 2023 r. (agora.pl; 2023). W 2022 r. poziom koncentracji w odniesieniu do rynku widowni wyniósł 76% wśród podmiotów audiowizualnych i 89% wśród podmiotów radiowych (KRRiT, 2023). Podobnie wysoka była koncentracja na krajowym rynku dzienników, która w 2022 roku wyniosła 81% (Polskie Badania Czytelnictwa, 2023).

Wskaźnik **Pluralizmu na rynkach cyfrowych** wzrósł do 86%. Z jednej strony było to spowodowane nałożeniem się na siebie kilku wskaźników cząstkowych, z drugiej strony problematycznym aspektem jest nadal brak publicznie dostępnych danych. Cyfrowy subwskaźnik dotyczący Egzekwowania zasad konkurencji osiągnął wysoki poziom ryzyka – 83%. Głównym powodem jest to, że istniejące środki prawne nie uwzględniają kryteriów specyficznych dla rynków medialnych oraz nie umożliwiają ocenę roli platform cyfrowych, tworzących relacje zależności i kontroli w stosunku do mediów newsowych. Tą sytuację może ostatecznie zmienić skuteczne wdrożenie DSA i DMA. Konieczne jest jednak wcześniejsze dostosowanie polskiego prawa do Europejskiego Kodeksu Łączności Elektronicznej. Według stanu na styczeń 2024 r. polski przemysł medialny nie osiągnął wiążącego porozumienia z platformami cyfrowymi w kwestiach praw autorskich. Ponadto Polska nie wdrożyła jeszcze Dyrektywy o prawie autorskim UE/2019/790. Polskie media w dalszym ciągu prowadzą fragmentaryczne rozmowy z platformami, część z nich przyłącza się do programu Google Showcase (spidersweb.pl, 2023).

Wskaźnik **Rentowności mediów** osiągnął poziom 51%, wykazujący średnie ryzyko – poziom nieco niższy niż w roku ubiegłym. Pomimo iż sytuacja gospodarcza pozostaje stosunkowo zmienna, przychody mediów w większości sektorów ustabilizowały się. Przychody reklamowe w okresie od stycznia do czerwca 2023 r. wzrosły w sektorze Internetu o 8,4%, audiowizualnym o 4,1%, w radiu o 11,3%, a w sektorze prasowym spadły o 3,2% (wirtualnemedi.pl, 2023). Media lokalne są szczególnie podatne na nieuczciwą konkurencję ze strony „mediów” samorządowych i sieci lokalnych podmiotów grupy Polska Press oraz na nieproporcjonalny podział reklam państwowych. Z kolei jednym z obiecujących trendów było powołanie w październiku 2023 r. Ogólnopolskiego Klastra Mediów Lokalnych „Lokalsi”. Inicjatywa zrzesza kilkudziesięciu małych wydawców, tworzących około 70 lokalnych serwisów informacyjnych, docierających do około 8,5 miliona użytkowników. Głównym celem sieci jest reprezentowanie lokalnych podmiotów w negocjacjach finansowych z platformami oraz wspólne eliminowanie barier ekonomicznych i technologicznych (wirtualnemedi.pl, 2023B). Jak zaobserwowano w ubiegłym roku, niektórym dziennikom udało się zachęcić stosunkowo spore liczby prenumeratorów wydań cyfrowych. Niektóre media internetowe odniosły sukces, stosując alternatywne formy finansowania. Przykładowo Radio 357 na początku 2023 roku mogło poszczycić się liczbą 51 377 płacących użytkowników (radio357.pl, 2023). Odnoszący sukcesy portal śledczy OKO.press w 2023 roku został wsparty kwotą ponad 530 000 euro, czyli o 56,5% wyższą niż suma otrzymana w roku ubiegłym (thefix.media, 2023). Warto dodać, iż niektóre podcasty, talk shows, czy rozmowy komentatorów z powodzeniem oferowano w 2023 r. w ramach płatnych usług „premium” (w tym np. rozmowy komentatorów onet.pl pt. „Stan wyjątkowy”). W 2023 grupa Polska Press uruchomiła nowy portal informacyjny I.pl, dysponując zespołem 44 dziennikarzy i docierając do 7 milionów użytkowników

(według stanu na lipiec 2023 roku).

Ryzyko mierzone wskaźnikiem **Niezależności redakcyjnej od wpływów komercyjnych i właścicieli** osiągnęło poziom 65%. Wpływ komercyjny na treści i działalność redakcyjną ma ogólnie bardziej subtelny charakter i bywa mniej omawiany przez dziennikarzy i same media niż dzieje się to w przypadku wpływu politycznego. Należy jednak podkreślić, iż na poziomie prawnym i samoregulacyjnym brakuje jednoznacznych przepisów pozwalających na ujawnienie rzeczywistych lub potencjalnych konfliktów interesów. Zatem brakuje narzędzi, które mogłyby ograniczyć ewentualny wpływ właścicieli mediów na treści redakcyjne. Artykuły sponsorowane (adveroriale) nie są wyraźnie zakazane w ustawie Prawo prasowe z 1984 r. i odpowiednich narzędziach samoregulacyjnych, ale istnieją przepisy dotyczące „reklamy ukrytej” (np. art. 12 ust. 2 ustawy Prawo prasowe z 1984 r.). W 2023 roku Daniel Obajtek, były prezes Orłenu, podjął decyzję o wstrzymaniu dystrybucji magazynu satyrycznego „NIE” przez punkty sprzedaży Orłenu. Powodem tej decyzji była ilustracja na okładce przedstawiająca Jana Pawła II, opierającego się o pastorał, na którym ukrzyżowano lalkę. Okładka stanowiła w ten sposób komentarz na temat roli papieża w tuszowaniu aktów pedofilii w kościele. Zdaniem Daniela Obajtka, nie ma miejsca na tytuły prasowe niszczące autorytet św. Jana Pawła II (Pankowska, 2023).

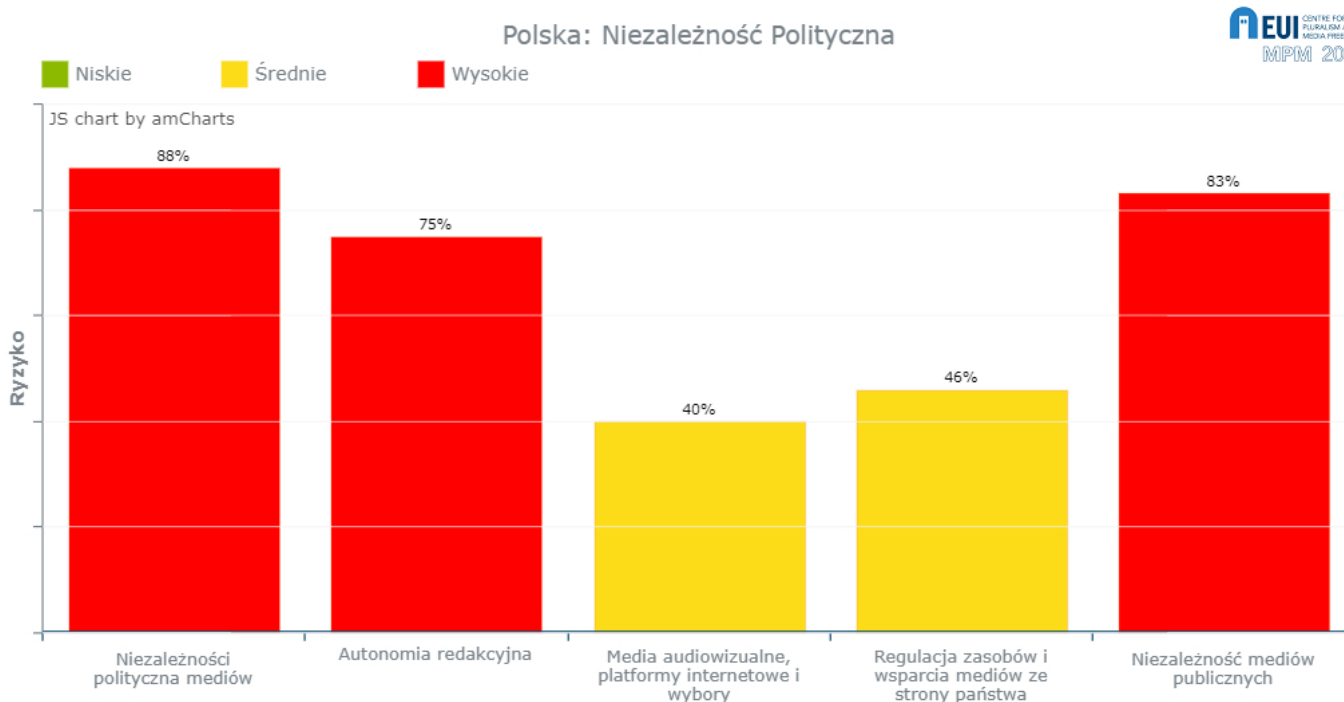
Znaczniki cyfrowe

Poziomy ryzyka subwskaźników dotyczących **Ujawniania własności cyfrowych mediów newsowych** (25%) i **Przejrzystości własności finalnej cyfrowych mediów newsowych** (75%) odzwierciedlają wyniki innych wskaźników, składających się na pomiar przejrzystości własności mediów. Jest to związane z tym, iż jedynie media cyfrowe, które obejmuje zakres definicji nadawców, dostawców audiowizualnych usług medialnych lub platform udostępniania wideo, objęte są wymaganiami dot. ujawniania danych na temat beneficjentów rzeczywistych w znowelizowanej Ustawie o radiofonii i telewizji z 1992 r. (art. 14a, 47c lub 47m). Dostęp do danych o finalnych właścicielach, sprawujących faktyczną kontrolę nad danymi podmiotami, nie jest zapewniany automatycznie.

Wysoki wynik ryzyka w przypadku **Koncentracji poziomej (digital natives)** – 75% jest spowodowany głównie brakiem dostępu do danych i wynikającymi z tego trudnościami w określeniu udziału w widowni lub poziomemu koncentracji czołowych internetowych dostawców newsów. Dane dotyczące odwiedzin użytkowników wskazują na dominację pięciu aktorów i grup: Google, Meta Platforms, RAS Polska (właściciel portalu informacyjnego onet.pl, holding Wirtualna Polska (właściciel portalu informacyjnego wp.pl), a ostatnio, także allegro.pl (właściciel serwisu e-commerce allegro.pl) (gemius.pl, 2023).

3.3. Niezależność Polityczna (66% - Średnie ryzyko)

Wskaźniki obszaru Niezależności Politycznej analizują istnienie i skuteczność regulacyjnych i samoregulacyjnych narzędzi ograniczających polityczną stronniczość mediów i polityczny wpływ na produkcję newsów, dystrybucję i dostęp. Obszar Niezależności Politycznej analizuje również wpływ państwa, a także bardziej ogólnie wpływ władzy politycznej na funkcjonowanie rynku mediów i niezależność mediów publicznych. Dodatkowo, obszar skupia się na analizie obecności i skuteczności narzędzi regulacyjnych i samoregulacyjnych gwarantujących niezależność redakcyjną oraz dostępności politycznie zróżnicowanej informacji w trakcie kampanii wyborczych.

Ogólny wynik obszaru **Niezależność polityczna** spadł z 75% w 2022 r. do 66% w 2023 r. Przeniesienie obszaru do przedziału średniego ryzyka wynika przede wszystkim z kilku wskaźników, które wykazały niższy poziom ryzyka niż w poprzednim roku. Dwa wskaźniki o niezmiennie wysokich wartościach to **Niezależność polityczna mediów** (88%) oraz **Niezależność mediów publicznych** (83%). Najniższy poziom ryzyka wykazał wskaźnik dotyczący **Mediów audiowizualnych, platform internetowych i wyborów** (40% – średni poziom ryzyka). Wskaźniki dotyczące **Autonomii redakcyjnej** i **Regulacji zasobów i wsparcia mediów ze strony państwa** osiągnęły odpowiednio 75% i 46% ryzyka.

Stosunkowo wysoki wynik wskaźnika **Niezależności politycznej mediów** (88%) odzwierciedla zarówno warunki regulacyjne, jak i praktykę. W Polsce brakuje odpowiednich zabezpieczeń regulacyjnych ograniczających kontrolę polityczną nad mediami (np. ograniczenia kontroli mediów przez czynnych polityków). Podobnie sprawa ma się z zasadami dotyczącymi konfliktu interesów pomiędzy właścicielami mediów a partiami rządzącymi, grupami interesu czy politykami. Warto dodać, iż braku przepisów prawnych nie rekompensuje skuteczna samoregulacja. W praktyce w 2023 r. dziennikarze i redaktorzy musieli stawić czoła przytłaczającej liczbie działań prawnych inicjowanych przez polityków poprzedniej koalicji rządzącej, w tym przez ministrów rządu, spółki państwowe, a nawet nadawcę publicznego (Media Freedom Rapid Response, 2023). Okres przedwyborczy obfitował w werbalne ataki polityków zastraszających dziennikarzy. Były lider koalicji rządzącej, Jarosław Kaczyński, nazwał reportera TVN24 „przedstawicielem Kremla”, a były wiceminister obrony narodowej, Wojciech Skurkiewicz, zasugerował, że wielu dziennikarzy „w swojej działalności podlega pewnym wpływom rosyjskim” (CoE, 2023). Były premier, Mateusz Morawiecki, zwrócił się do redakcji TVN słowami: „plujecie na wszystko, co wczoraj było święte” (Radkowski, 2023). Proces łagodzenia krytyki prasowej w stosunku do poprzedniej koalicji rządzącej znany też jako „polsatyzacja”

mediów widoczny był przede wszystkim w mediach regionalnych należących do grupy Polska Press (własności Orlenu), tabloidzie „Super Express” i Telewizji „Polsat”. Termin wywodzący się od nazwy własnej Telewizji Polsat stworzono w celu określenia szczególnego rodzaju kontroli właścicielskiej, przejawiającej się w miękkich przekazach medialnych unikających krytyki władzy, często obecnym milczeniu i autocenzurze (Boczek, 2022). Z kolei w przypadku PAP eksperci i byli pracownicy agencji zauważali, iż cenzura wewnętrzna jest porównywalna z cenzurą za czasów komunizmu, a poziom kontroli jest podobny jak w przypadku TVP i PR (Kowalczyk, 2023). W grudniu 2023 r. doszło do zmiany władz agencji, przy czym głównym celem tego posunięcia było przywrócenie kluczowej misji PAP – wysokiej jakości dziennikarstwa opartego na niezależności redakcyjnej. PAP utworzyła centralny newsroom, wprowadzając wspólne standardy redakcyjne dla całej agencji i oferując pracę części dziennikarzy zwolnionych za poprzedniego kierownictwa (wirtualnedia.pl, 2024).

Wskaźnik **Autonomii redakcyjnej** osiągnął 75% ryzyka – ten sam wysoki poziom ryzyka co w roku ubiegłym. W Polsce brakuje skutecznych zabezpieczeń prawnych gwarantujących autonomię redakcyjną. W środowisku dziennikarskim nie ma konsensusu w sprawie organizacji i kodeksów postępowania, które byłyby reprezentatywne dla całej społeczności i mogłyby odgrywać główną rolę w przypadku zagrożenia autonomii redakcyjnej. To rozdrobnienie widoczne jest także w nowo powstałej organizacji – Polskiej Radzie Mediów (RPM - Rada Polskich Mediów). RPM powołano w październiku 2023 r., aby zająć się kwestiami wolności mediów i standardów zawodowych dziennikarstwa. Członkami są redaktorki i redaktorzy najważniejszych tytułów, takich jak „Fakt”, „Gazeta Wyborcza”, „Newsweek Polska”, „Rzeczpospolita”, „Fakty” TVN, „onet.pl”, Radio „RMF FM”, „wp.pl” Wirtualnej Polski. Nadal brakuje jednak reprezentacji wielu newsroomów, m.in. „Polsatu”, „Super Expressu”, „Polski Press”, mediów prawicowych, takich jak tygodnik „Do Rzeczy”, „Gazeta Polska” i „TV Republika” (Rada Polskich Mediów, 2024). Taki skład organizacyjny po raz kolejny pokazuje trwałą polaryzację i podziały w polskim środowisku newsowym. W ciągu ostatniego roku redaktorzy polskich mediów podnosili kwestie wysokich kosztów utrzymania niezależnego dziennikarstwa oraz problem różnych form nacisków (Media Freedom Rapid Response, 2023). W czerwcu 2023 r. redaktorzy naczelni portali informacyjnych wp.pl (holding Wirtualna Polska) i onet.pl (RAS Polska) odbyli spotkania z osobami reprezentującymi były obóz rządzący, które proponowali państwowe inwestycje i kontrolę redakcyjną (Czuma, 2023B; Sitnicka, 2023). Po ujawnieniu doniesień 62 redaktorek i redaktorów naczelnych podpisało list w obronie niezależności mediów w Polsce wyrażający zobowiązanie do „wspólnego i konsekwentnego informowania opinii publicznej o wszelkich próbach wywierania przez władze wpływu na media” (wp.pl, 2023). Ten rzadki przykład solidarności redakcyjnej pokazał, że pomimo fragmentacji istnieje również jasne zrozumienie autonomii redakcyjnej i jej czerwonych linii, których nie można przekraczać.

Wskaźnik dotyczący **Mediów audiowizualnych, platform internetowych i wyborów** wskazuje na średnie ryzyko, wynoszące 40%. Odzwierciedla to z jednej strony kwestie metodologiczne, z drugiej ocenę przepisów prawnych (w szczególności dotyczących reklamy wyborczej i przejrzystości wydatków) oraz roli platform i sposobu relacjonowania wyborów przez media. W szczególności w tym ostatnim aspekcie pojawiło się wyższe ryzyko. Relacjonowanie kampanii wyborczej z 2023 r. przez prywatne telewizje miało charakter stosunkowo zróżnicowany i pluralistyczny, ton relacji zależał od kanału – jedni nadawcy oferowali bardziej neutralne przekazy, inni opowiadali się za ostrzejszym stanowiskiem. Monitoring wyborów OBWE pokazał np., że relacje w prywatnej telewizji TVN poświęcały rządowi i partii rządzącej 44 proc. czasu antenowego, z czego większość miała wydźwięk negatywny (OBWE, 2023). Z kolei relacje Polsatu obejmowały 44 proc. czasu poświęconego rządowi i partii rządzącej, a 26 proc. czasu Koalicji Obywatelskiej, przy czym w obydwu przypadkach dominował neutralny charakter przekazu (OBWE, 2023). Relacjonowanie kampanii wyborczej 2023 w TVP miało charakter wysoce stronniczy, wspierając wyraźnie

partię rządzącą i rząd. Od 8 sierpnia 2023 r. do 20 września do KRRiT wpłynęło osiem skarg od użytkowników mediów na „Wiadomości” TVP dotyczące uprzedzeń politycznych, nierównego traktowania komisji wyborczych i faworyzowania partii rządzącej (wirtualnedia.pl, 2023). Aby wywiązać się ze swoich obowiązków prawnych, TVP zorganizowała w dniu 9 października 2023 r. debatę wyborczą z udziałem wszystkich komitetów wyborczych. Format debaty nie pozwalał jednak na konstruktywną wymianę zdań między jej uczestnikami, gdyż cztery z sześciu pytań dotyczyły tematów referendalnych, odzwierciedlających priorytety wyborcze byłej koalicji rządzącej. Co więcej, struktura debaty nie pozwalała politykom na dyskusję między sobą. Dwoje prowadzących wykorzystało nieproporcjonalnie dużo czasu na przedstawienie i skomentowanie pytań (około 25% całej debaty) (Danielewski, 2023).

Wskaźnik dotyczący **Regulacji zasobów i wsparcia mediów ze strony państwa** ukształtował się na poziomie średniego ryzyka – 46%. Ocena ta wynika z jednej strony z aspektów metodologicznych, z drugiej odzwierciedla stan prawny dot. np. przydziału pasma. Ustawa o radiofonii i telewizji z 1992 r. zapewnia stosunkowo uczciwe i przejrzyste zasady przydziału pasma, jednak od trzech lat KRRiT nie wprowadza ich skutecznie w życie. KRRiT wielokrotnie zwlekała z wydaniem decyzji w sprawie koncesji dla TVN, TVN24, TOK FM i innych nadawców, „często czekając z zatwierdzeniem koncesji do ostatniej chwili” (Media Freedom Rapid Response, 2023). W 2023 r. takich przypadków było nieco mniej niż w dwóch poprzednich latach. Poza prasą mniejszościową, wspieraną na podstawie Ustawy z 2005 roku o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, inne media nie korzystają z systemowych bezpośrednich form wsparcia. Jednocześnie odpowiednie ministerstwa wspierają wybrane media w ramach pojedynczych schematów projektowych. W ciągu ostatnich kilku lat te formy wsparcia były przedmiotem powszechnej krytyki przede wszystkim z powodu nieprawidłowości oraz nieuczciwości. W 2023 roku magazyn Press donosił o nieproporcjonalnie dużej kwocie (5,7 mln zł) przyznanej Fundacji Niezależnych Mediów, związanej z prawicowym tytułem „Gazeta Polska” i wspierającej poprzedni rząd (Kowalczyk, 2023). Inne nieprawidłowości i manipulacje opisano w związku z realizacją Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich (PROO) w zadaniu priorytetowym 3 – „Rozwój instytucjonalny lokalnych organizacji strażniczych i mediów obywatelskich” (magazynkontakt.pl, 2023). Wreszcie, brak przepisów lub polityk zapewniających uczciwą, niedyskryminacyjną i proporcjonalną alokację reklam państwowych przyczynił się do znacznego wzrostu reklam zlecanych przez rząd oraz inne podmioty państwowe, w tym spółki państwowe, w okresie 2020 – 2023. Analizując dynamikę wydatków reklamowych spółek państwowych, Tadeusz Kowalski argumentuje, że w latach 2015 – 2022 spółki państwowe konsekwentnie unikały lokowania swoich wydatków reklamowych w mediach newsowych z krytycznym podejściem do rządu (Kowalski, 2022). Z analizy Najwyższej Izby Kontroli (NIK) dotyczącej wydatkowania środków przez spółki państwowe i fundacje na działalność sponsoringową i medialną wynika, że w latach 2017-2021 te wydatki dynamicznie rosły. Głównym reklamobiorcą sprawdzanych spółek była Telewizja Polska z 31,7% udziałem w torcie reklamowym w 2018 r. i 19,7% w 2020 r. Na drugim miejscu znalazła się Telewizja Polsat, której udział w torcie reklamowym wyniósł 26,2% w 2019 r. i 23% w 2021 r. (press.pl, 2023). Po wyborach z 2023 roku pojawiły się nowe oczekiwania mediów pomijanych przez państwowych reklamodawców. Związani z nimi redaktorzy wyrażali nadzieję na przekierowanie reklamy według „normalnych kryteriów marketingowych” bez „politycznego zakazu” (wirtualnedia.pl, 2023C). Jacek Ślusarczyk z „Tygodnika Powszechnego” komentował: „Mamy nadzieję, że praktyka wspierania prasy przychylniej rządowi wpływami z reklam zniknie bezpowrotnie” (wirtualnedia.pl, 2023C).

Wskaźnik **Niezależności mediów publicznych** wykazał wysoki poziom ryzyka – 83% utrzymujący się na tym samym poziomie co w 2022 r. Pomimo, iż wpływy polityczne od wielu lat kształtują praktykę mediów publicznych w Polsce, po 2016 roku kontrola polityczna przyczyniła się do bezprecedensowego poziomu stronniczości politycznej. Wyraźnie wysoka stronniczość charakteryzowała też przekazy wyborcze we

wrześniu 2023 r. Stąd jedną z obietnic wyborczych Platformy Obywatelskiej było „odpolitycznienie” i zwiększenie partycypacji społecznej w mediach publicznych (Koalicja Obywatelska, 2023). Nowy minister kultury Bartłomiej Sienkiewicz powołując się na przepisy prawa handlowego odwołał władze TVP, Polskiego Radia oraz Polskiej Agencji Prasowej i zastąpił je nowymi nominacjami. Te zmiany wywołały falę protestów ze strony partii PiS oraz jej zwolenników. Politycy zorganizowali strajk okupacyjny w siedzibie TVP w obronie prorządowych dziennikarzy. Kanał informacyjny TVP - TVP Info wyłączono na kilka dni, a anglojęzyczna telewizja TVP World przerwała nadawanie na dwa i pół miesiąca. Nowy główny program informacyjny „19.30” zastąpił dotychczasowe „Wiadomości”. Prezenter Marek Czyż podczas pierwszej audycji 21 grudnia 2023 r. wyjaśnił, że „Każdy polski obywatel, który finansuje media publiczne, ma prawo żądać od nich rzetelnej, profesjonalnej i uczciwej informacji.” Czyż dodał też: „Zamiast propagandowej zupy, chcemy państwu zaproponować czystą wodę”. Audycję obejrzało ponad 4,5 mln widzów. 23 grudnia 2023 r. Prezydent Andrzej Duda ogłosił swoje weto wobec ustawy budżetowej na rok 2024., która obejmowała 3 miliardy złotych dla PSM. Prezydent przekonywał: „Nie może być na to zgody wobec rażącego łamania Konstytucji i zasad demokratycznego państwa prawa. Media publiczne trzeba najpierw rzetelnie i zgodnie z prawem naprawić”. Minister kultury, Bartłomiej Sienkiewicz trzy dni później podjął decyzję o likwidacji mediów publicznych ze względu na brak środków finansowych. Warto jednak dodać, iż celem tego posunięcia nie było faktyczne rozwiązanie wskazanych instytucji, ale restrukturyzacja i ich dalsze funkcjonowanie (Lepiarz, 2023). Pomimo ewidentnych ograniczeń prawnych i braku poparcia Prezydenta, metody reformy mediów publicznych spotkały się z krytyką niektórych organizacji. Helsińska Fundacja Praw Człowieka stwierdziła m.in., że przejęcie przez rząd mediów publicznych „budzi poważne wątpliwości prawne” i może naruszać standardy Rady Europy. (Wądolowska, 2023). RPO zauważył, że powoływanie władz mediów publicznych bezpośrednio przez rząd jest niedopuszczalne i nie ma znaczenia, czy odbywa się to w oparciu o przepisy prawa spółek handlowych (brpo.pl, 2023A). Obecnie toczą się prace nad kompleksową reformą mediów publicznych, którym towarzyszą debaty eksperckie. Nowa ustawa medialna będzie jednak wymagała zgody prezydenta. W tej sytuacji szczególnie istotne wydaje się odbudowanie przez media publiczne wiarygodności i zaufania.

Znaczniki cyfrowe

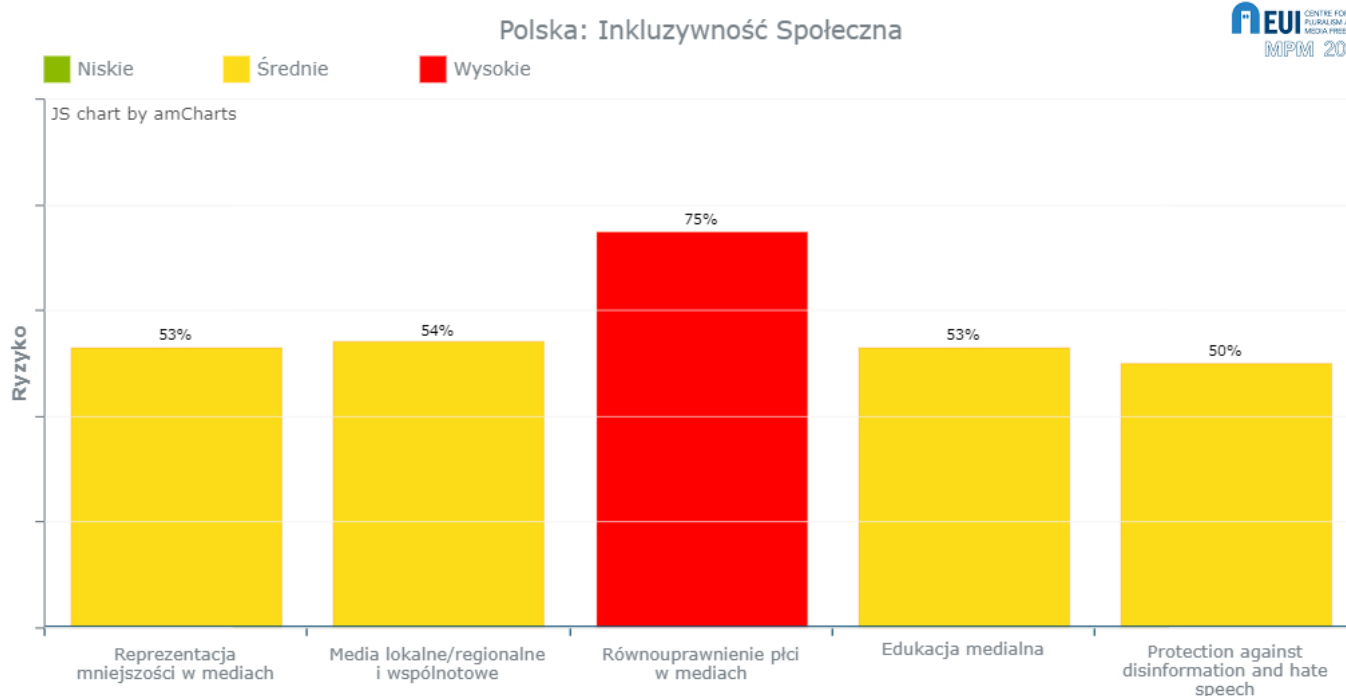
Subwskaźnik dotyczący **Kontroli politycznej nad mediami typu digital natives** wykazał wynik 50% – ryzyko średnie. Z jednej strony cyfrowe media informacyjne są w mniejszym stopniu narażone na formy kontroli politycznej niż media tradycyjne, z drugiej strony w czerwcu 2023 r. redaktorzy naczelni portali informacyjnych wp.pl i onet.pl informowali o spotkaniach z politykami byłej partii rządzącej. W trakcie tych spotkań politycy proponowali „wspólny biznes”, zwalnianie dziennikarzy nieprzychylnych władzy, dbanie o to, by „reprezentowano punkt widzenia rządu” i „podporządkowanie działań redakcyjnych bezpośrednio kierownictwu spółki” (Czuma 2023B; Sitnicka, 2023).

Subwskaźnik dotyczący **Regulacji reklamy politycznej online i w mediach społecznościowych** osiągnął średni poziom ryzyka – 56%. Kodeks wyborczy z 2011 r. oraz Ustawa o radiofonii i telewizji z 1992 r. nie regulują w szczególności reklam politycznych online. Bardzo duże platformy opracowały własne zasady dotyczące przejrzystości podmiotów politycznych, kupujących reklamy polityczne lub wyborcze. W przypadku Polski są one opisane na portalu Meta w ramach usługi: Dostępność reklam o tematyce społecznej, wyborczej czy politycznej (Meta, 2023). Google podaje wyjaśnienie w sekcji „Treści polityczne”, w zakładce „Zasady reklamowe” (Google, 2023). Jednak rozróżnienie między reklamą a promocją nie jest zawsze łatwe do ustalenia. Przykładowo jednym z istotnych problemów ostatniej kampanii wyborczej była niewystarczająca przejrzystość wydarzeń czy działań polityków w mediach społecznościowych przy jednoczesnym braku wyraźnego odróżnienia działań związanych ze stanowiskami publicznymi oraz prowadzoną kampanią. Politycy byłej partii rządzącej aktywnie komunikowali się w media społecznościowych i na platformach cyfrowych, udostępniając treści z prowadzonej kampanii, dzieląc się przemyśleniami na temat rozwoju sytuacji politycznej i promując obietnice kampanii wyborczej (OBWE, 2023).

Wreszcie, jeśli chodzi o subwskaźnik dotyczący **Finansowania przez media publiczne misji online**, niski poziom wykrytego ryzyka wynika przede wszystkim z obecności przepisów gwarantujących finansowanie misji mediów publicznych w zakresie świadczenia usług publicznych online. Należy jednak dodać, iż nie jest do końca jasne, czy ogólnie opisany zakres kompetencji, nie może doprowadzić do naruszenia zasad uczciwej konkurencji z prywatnymi podmiotami medialnymi.

3.4. Inkluzywność Społeczna (57% - Średnie ryzyko)

Obszar Inkluzywności Społecznej ogniskuje się na dostępie do mediów różnych grup społecznych: mniejszości, społeczności lokalnych i regionalnych, kobiet i osób niepełnosprawnych. Przedmiotem pomiaru jest też szeroko rozumiana edukacja medialna, w tym analiza kompetencji i zdolności korzystania z mediów przez ogół populacji. Analiza skupia się też na nowych wyzwaniach związanych z użytkowaniem technologii cyfrowych takich, jak ochrona przed nienawistną i nielegalną mową.

Obszar **Inkluzywności Społecznej**, podobnie jak w roku ubiegłym, charakteryzuje się średnim poziomem ryzyka (57%), przy niższym ryzyku dla wskaźników cyfrowych (50%). Największe ryzyko wykryto w przypadku wskaźnika dotyczącego **Równości płci w mediach**, osiągającego poziom wysokiego ryzyka - 75%. Najniższy poziom ryzyka stwierdzono w przypadku **Ochrony przed dezinformacją i mową nienawiści** (50%). Trzy inne wskaźniki – dot. **Reprezentacji mniejszości w mediach**, **Mediów lokalnych/regionalnych i wspólnotowych** oraz **Edukacji medialnej** – uzyskały średni poziom ryzyka, wynoszący odpowiednio 53%, 54% i 53%.

Wskaźnik **Reprezentacji mniejszości w mediach** uzyskał nieco wyższe ryzyko (53%) niż w poprzedniej edycji (49%). Jednym z powodów jest podwójna rola mediów publicznych, w jakiej zapewniają dostęp mniejszości do ich usług. Oficjalnie uznane mniejszości cieszą się prawnie gwarantowanym dostępem do czasu antenowego. Po okresie malejącego udziału programów mniejszościowych w TVP w latach 2015 – 2019, od 2020 r. proporcje te zaczęły rosnąć, a w 2022 r. przekroczyły poziom z 2015 r. wynosząc łącznie 213 godzin (KRRiT, 2023). Z drugiej strony prawnie nieuznane mniejszości rzadko reprezentowane są w programach. TVP jako nadawca publiczny, szczególnie zobowiązany do dbania o pluralizm kulturowy, oferuje niewystarczającą ilość treści promujących dialog wielokulturowy. O ile usługi na rzecz ukraińskich uchodźców z pewnością przyczyniają się do zacieśnienia więzi z większością i zasługują na pozytywne uznanie, o tyle inne mniejszości imigranckie stosunkowo rzadko stają się adresatem usług mediów publicznych. Co więcej, temat imigracji i portretowania grup imigrantów był często upolityczniany przez TVP. Bulska i Winiewski (2023) zaobserwowali, że w kampanii wyborczej 2023 roku uprzedzenia wobec grup etnicznych, narodowych i imigrantów stały się instrumentem mobilizacji politycznej. Zdaniem autorów stosunkowo duże natężenie treści o charakterze nienawistnym w telewizji publicznej ma poważne konsekwencje i może prowadzić do społecznej akceptacji nienawiści wobec obcych (Bulska i Winiewski,

2023).

Wartość wskaźnika dotyczącego **Mediów lokalnych/regionalnych i wspólnotowych** spadła do 54% w 2023 roku, co stanowi średnie ryzyko. Wynika to z pojawienia się zarówno pozytywnych zmian jak i problematycznych kwestii. Ogólnie rzecz biorąc, regiony oraz obszary lokalne nie są odpowiednio obsługiwane przez media lokalne lub wspólnotowe. Warto dodać, że w ciągu ostatnich kilku lat media newsowe na szczeblu lokalnym i regionalnym stanęły w obliczu rosnącej presji ekonomicznej, która nasiliła się po pandemii. Trudności te potęguje nieuczciwa konkurencja ze strony „mediów” samorządowych, dominacja rynkowa grupy Polska Press, asymetryczna dystrybucja reklam państwowych i samorządowych oraz zwiększona liczba procesów sądowych, gróźb i SLAPP mających na celu wyciszenie krytycznego dziennikarstwa. Jednym z obiecujących wydarzeń jest inicjatywa powołania w październiku 2023 r. Ogólnopolskiego Klastera Mediów Lokalnych „Lokalsi”. Projekt skupia kilkudziesięciu małych wydawców tworzących około 70 lokalnych wydawnictw docierających do około 8,5 miliona użytkowników. Głównym celem sieci jest reprezentowanie lokalnych wydawców w negocjacjach finansowych z platformami oraz wspólne eliminowanie barier ekonomicznych i technologicznych (wirtualnedia.pl, 2023B).

Poziom ryzyka w przypadku wskaźnika dot. **Równości płci w mediach** wzrósł z 67% do 75%, osiągając tym samym wysoki poziom ryzyka. Z wyjątkiem ogólnych przepisów dot. zatrudnienia mediom publicznym brakuje konkretnej i kompleksowej polityki skierowanej na równości płci. Udział kobiet zmniejszył się w stosunku do ubiegłego roku zarówno w zarządach mediów publicznych, jak i prywatnych. Właściwe instytucje (np. KRRiIT) nie prowadzą monitoringu reprezentacji kobiet w mediach. Z kilku raportów częściowo opisujących sytuację wynika, że udział ekspertek w wiadomościach i programach bieżących oscyluje wokół 20–25 proc., zaś ekspertów płci męskiej w okolicach 80–75 proc. (IMM, 2023). Warto dodać, że w kampanii wyborczej w 2023 r. problematyka kobieca była mocno eksponowana. Można przypuszczać, że do debat zapraszanych była większa reprezentacja polityczek (wciąż brakuje twardych danych). Również w wyborach, po raz pierwszy od 1989 r., frekwencja kobiet przekroczyła frekwencję mężczyzn i osiągnęła bezprecedensowe 74,7%. Do Sejmu wybrano rekordową liczbę 136 kobiet, co stanowi 29,6% spośród 460 posłów izby. Jest to nadal mniej niż przeciętna wartość w UE wynosząca 32,7% (Ptak, 2023).

Wskaźnik dot. **Edukacji medialnej** ustalił średnie ryzyko na poziomie 53%. Działania w zakresie edukacji medialnej odgrywają w Polsce coraz większą rolę, są również w coraz większym stopniu promowane przez odpowiednie instytucje, takie jak KRRiIT, ale nadal pozostają fragmentaryczne, słabo skoordynowane oraz brakuje centralnego i systematycznego podejścia, które przynosiłyby praktyczne i wymierne skutki (Nordicom, Media&Learning, 2021; Cicha i in., 2021; Leonowicz-Bukała, 2022). Projekty z zakresu umiejętności korzystania z mediów w Polsce są opracowywane i wdrażane głównie przez organizacje społeczne, obywatelskie, pozarządowe i edukatorów. Do takich przykładów należą: podręcznik „EDUKACJA MEDIALNA – zasady funkcjonowania w świecie nowych mediów” (Cymanów Sosin, 2023); Edukacja medialna wyzwaniem XXI wieku (Media Literacy – wyzwanie na XXI wiek) – (<http://www.edukacjamedialna.pl/news.php>); Edukator medialny [blog] (Blog: edukator medialny) – (<http://edukatormedialny.pl/>) i inne. O ile rola KRRiIT z pewnością uległa wzmocnieniu (również po wejściu w życie znowelizowanej Dyrektywy AVMS), o tyle regulator nie posunął się wystarczająco daleko w wykorzystaniu swojego potencjału w zainicjowaniu bardziej merytorycznego zwrotu w stronę konkretnych działań, w tym rozwoju programów nauczania i większego zaangażowania ze strony mediów publicznych. Pojawia się także pytanie, w jakim stopniu umiejętność korzystania z mediów powinna koncentrować się na zagrożeniach i ryzykach, takich jak kampanie dezinformacyjne, czy raczej odpowiadać na potrzeby edukacyjne w sposób bardziej kompleksowy, obejmując także rozwój indywidualnych umiejętności i zdolności, które mogą pomóc użytkownikom mediów w każdym wieku korzystać z mediów w pełny sposób

unikając jednocześnie problemu uzależnień od smartfonów i mediów społecznościowych. W Polsce w dalszym ciągu jednak ciężar i koszty wprowadzania edukacji medialnej ponoszą przede wszystkim pojedynczy nauczyciele, aktywiści, pasjonaci i rodzice.

Znaczniki cyfrowe

Wskaźnik dotyczący **Ochrony przed dezinformacją i mową nienawiści** wykazał średnie ryzyko, utrzymujące się na poziomie 50%. Wynik ten odzwierciedla z jednej strony efekt pozytywnych zmian, ale wskazuje też na długotrwałe problemy. Jednorazowe i systematyczne kampanie dezinformacyjne stanowią w Polsce ogromne zagrożenie. W 2023 roku pogłębiły się ryzyka w niektórych obszarach tematycznych dezinformacji, takich jak rosyjska agresja przeciwko Ukrainie, konflikt izraelsko-palestyński, polityka wewnętrzna i unijna, migracja oraz kwestie klimatyczne (Konkret24, 2023). Według raportu DisinfoLAB z 2023 r. „narracje wspierające lub usprawiedliwiające rosyjską inwazję są dość powszechne” i „mają na celu ocieplenie wizerunku Rosji i pokazanie, że wojna toczy się w dobrym celu” (Zadroga, 2023). W latach 2022 i 2023 Rosja prowadziła intensywną kampanię propagandową i dezinformacyjną, której celem jest pogorszenie relacji między Polską a Ukrainą (ies.lublin.pl, 2022). Narracje antyukraińskie rozpowszechniali także politycy skrajnej prawicy, którzy zainicjowali na platformie X (dawniej Twitterze) akcję #StopUkrainizacjiPolski (Zagroda, 2023). Środki polityczne i regulacyjne przeciwdziałające dezinformacji pozostają stosunkowo fragmentaryczne (Kupiecki, Bryjka i Chłoń, 2022). Rola rządu skupia się głównie na przeciwdziałaniu dezinformacji z perspektywy bezpieczeństwa narodowego. Warto dodać, że w tym kontekście wysiłki UE podejmowane w celu zwalczania dezinformacji, a zwłaszcza nowo przyjęty DSA, stanowią ważny impuls zachęcający rząd i innych aktorów państwowych do dalszych działań. Wiele ważnych inicjatyw prowadzonych jest przez organizacje pozarządowe, organizacje factcheckingowe czy instytuty badawcze (np. Demagog, Panoptikon, OKO.press, CAPD, Warsaw Think Tank, NASK i wiele innych). Obejmują one np. podcasty edukacyjne, podręczniki, analizy tematyczne, raporty czy różne formy monitoringu dezinformacji.

Rozwiązania prawne chroniące przed mową nienawiści opierają się na przepisach konstytucyjnych, Kodeksie karnym i Ustawie o radiofonii i telewizji z 1992 roku. Konstytucja nie zakazuje mowy nienawiści nie jest, ale chroni przed dyskryminacją oraz przed partiami i organizacjami rozpowszechniającymi mowę nienawiści. Kodeks karny zabrania i karze różne formy nawoływania do nienawiści (np. art. 257), jednak katalog karalnych form dyskryminacji odnosi się do różnic „narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych” i nie uznaje wprost innych istotnych przesłanek. Od stycznia 2024 r. nowy rząd rozpoczął prace nad nowelizacją, która rozszerzy te przepisy na kategorie płci, orientacji seksualnej, wieku i niepełnosprawności (Małacz, 2024). Warto także dodać, że w znowelizowanej Ustawie o radiofonii i telewizji z 1992 r. wprowadzono rozszerzoną ochronę przed treściami nawołującymi do nienawiści (np. art. 47h, 47o1) zgodnie z zasadami godności ludzkiej zawartymi w dyrektywie AVMS. Jedną z pozostałych słabości jest niewystarczające monitorowanie incydentów mowy nienawiści. Istnieją poważne luki w danych przekazywanych instytucjom międzynarodowym przez odpowiednie organy państwowe (FRANET, 2022). Część danych dostarcza RPO (brpo.pl, 2023D) oraz organizacje pozarządowe, w tym Centrum Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych oraz organizacja Nigdy więcej. Jedno z ostatnich wydarzeń elektryzujących opinię publiczną dotyczyło komentarzy Jana Pietrzaka, satyryka i konserwatywnego komentatora, który odnosił się do unijnego projektu paktu migracyjnego w prawicowej telewizji Republika. Pietrzak powiedział, że Polska posiada baraki dla imigrantów w

„Auschwitz, w Majdanku, w Treblince, w Stutthofie. Mamy dużo baraków zbudowanych przez Niemców i tam będziemy zatrzymywać tych imigrantów wpychanych nam przez Niemców”. Słowa Pietrzaka wywołały szok. Minister sprawiedliwości, Adam Bodnar, zwrócił się do prokuratorów o zbadanie nienawistnych komentarzy. Wypowiedzi Pietrzaka potępiły także Muzeum Auschwitz i szef sztabu prezydenta Andrzeja Dudy (Tilles, 2023).

4. Wnioski

W MPM2024 zagrożenia dla pluralizmu mediów wzrosły jedynie w obszarze Ochrony Podstawowej i spadły we wszystkich pozostałych obszarach: Pluralizmu rynkowego, Niezależności politycznej i Inkluzywności społecznej. Ogólnie w obszarach Ochrony podstawowej (56 %), Integracji społecznej (57 %) i Niezależności politycznej (66 %) wykryto ryzyko średnie, natomiast w obszarze Pluralizmu rynkowego (68 %) ryzyko wysokie. Wskaźniki cyfrowe osiągnęły niższe wyniki we wszystkich obszarach: Ochrona podstawowa (51%), Pluralizm rynkowy (61%), Niezależność polityczna (36%) i Inkluzywność społeczna (50%) i charakteryzowały się średnim ryzykiem.

W 2023 r. środowisko mediów newsowych w Polsce kształtowały zarówno procesy stabilizacji jak i niepewności – dotyczyło to przede wszystkim trendów gospodarczych, zasadniczych zmian w otoczeniu politycznym oraz zmian sygnalizujących przywrócenie praworządności. W zakresie zmian regulacyjnych jednym z największych wyzwań będzie przekształcenie mediów publicznych w oparciu o nowe podstawy prawne. Jak dotąd istotne decyzje sprowadzały się do kwestii kadrowych i nominacji i miały na celu ograniczenie wysokiego poziomu stronniczości w dziennikarstwie. W aspekcie prawnym i regulacyjnym, na finalizację w 2024 r. oczekuje wdrożenie Europejskiego Kodeksu Łączności Elektronicznej, Dyrektywy 2019/789 ustanawiającej przepisy dotyczące wykonywania praw autorskich i praw pokrewnych oraz Dyrektywy 2019/1937 w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa UE. Działalność KRRiT w 2023 roku cechował brak przejrzystości i bezstronności regulacyjnej, szczególnie w zakresie sankcji wobec niezależnych nadawców i opóźnień w procedurach przedłużania koncesji. Polaryzacja strukturalna i instytucjonalna jest nadal jedną z najbardziej charakterystycznych cech krajobrazu mediów newsowych w Polsce. Przejawia się w orientacji politycznej mediów, podziałach wśród grup odbiorców a także kwestiach instytucjonalnych – takich jak np. tworzenie nowych organizacji profesjonalnych, takich jak Rada Mediów Polskich. W przypadku niektórych sektorów (Internet, telewizja i radio) dynamika przychodów ustabilizowała się, natomiast prasa w dalszym ciągu boryka się ze spadkiem sprzedaży. Koncentracja własności jest nadal wysoka szczególnie na rynkach audiowizualnych i radiowych, ale problemem staje się też dominująca pozycja niektórych podmiotów online. Sytuację pogarsza słaba transparentność i brak publicznie dostępnych danych, przede wszystkim na temat udziałów w rynkach przychodów i oglądalności. W 2023 roku polscy dziennikarze i redaktorzy doświadczali wzmożone naciski polityczne (np. sprawa wp.pl i onet.pl), przypadki SLAPP i znieśławienia, a także wiele innych wyzwań (niepewność ekonomiczna, brak zbiorowego wsparcia, wielozadaniowość, mobbing). Te kompleksowe problemy sprawiają, że codzienna rutyna dziennikarska staje się coraz bardziej wymagająca.

Największe i systemowe ryzyko w obszarze Ochrony Podstawowej wiąże się z brakiem funkcjonalnej niezależności organu regulacyjnego ds. mediów, co w najbliższej przyszłości może pociągnąć za sobą kwestie regulacji platform. Problemy strukturalne w tym obszarze obejmują także działania prawne wymierzone przeciwko dziennikarzom i newsroomom, natomiast sporadycznie zdarzają się problemy z dostępem do informacji publicznej.

Zagrożenia te mogą być niwelowane przez:

- zagwarantowanie skutecznej niezależności organu regulacyjnego ds. mediów (KRRiT), zasad bezstronności w podejmowanych działaniach regulacyjnych, pełnej przejrzystości i odpowiedzialności, w celu wyeliminowania politycznych i innych nieuzasadnionych wpływów na kształtowanie polityki medialnej, preferencyjnego lub dyskryminacyjnego traktowania podmiotów lub usług medialnych,

- uwzględnienie rosnącego znaczenia regulacji platform, a co za tym idzie konieczności ścisłej współpracy organu regulacyjnego ds. mediów (KRRiT) z innymi organami regulacyjnymi – UOKiK, Radą Mediów Narodowych (RMN) i Urzędem Telekomunikacji (UKE),
- wzmocnienie ochrony prawnej dziennikarzy i newsroomów, szczególnie przed atakami, w tym cyfrowymi, SLAPP i innymi zagrożeniami prawnymi; wspieranie otoczenia sprzyjającego wolności słowa i przewidywalności prawnej w odniesieniu do dziennikarzy i pracowników branży medialnej, oraz budowanie świadomości społecznej na temat wartości profesjonalnego dziennikarstwa,
- wspieranie zmian instytucjonalnych w procesie tworzenia wspólnego frontu oraz struktur organizacyjnych wśród newsroomów i dziennikarzy, w celu skutecznego reagowania na nieuzasadnioną kryminalizację znieśławień, gróźb i działań prawnych przeciwko dziennikarzom oraz innych form nacisku; wzmacnianie odporności zawodowej i budowanie trwałych relacji z użytkownikami.

Zagrożenia w obszarze Pluralizmu Rynkowego wynikają z czynników zewnętrznych, ale także niektórych rozwiązań w zakresie polityki medialnej na poziomie krajowym. Obejmują one m.in. wysoką koncentrację własności, rosnącą zależność ekonomiczną mediów od platform, ograniczony dostęp publiczny do danych rynkowych, podatność mediów regionalnych i lokalnych na wyzwania krytyczne, rolę państwa jako właściciela mediów, reklamodawcy a jednocześnie dysponenta środków finansowych oraz brak zabezpieczeń chroniących dziennikarstwo przed wpływami komercyjnymi.

W postępowaniu z ryzykami w obszarze Pluralizmu rynkowego można uwzględnić:

- ustanowienie jasnych, kompleksowych i wysokich standardów (takich jak zasady ograniczenia konfliktu interesów) w zakresie udziału i obecności państwa na rynku mediów newsowych; uwzględnienie warunków własności mediów przez instytucje państwowe; wprowadzenie wymogu przejrzystości i sprawiedliwej alokacji reklamy państwowej; ustanowienie jasnych, sprawiedliwych i przejrzystych zasad wsparcia ze strony państwa dla mediów w postaci dotacji bezpośrednich i pośrednich oraz innych form,
- ustalenie procedur i zasad redakcyjnych dla mediów newsowych będących własnością państwa, a także skutecznie ograniczenie wpływów komercyjnych i politycznych w tym zakresie,
- zapewnienie otwartego i inkluzywnego dostępu opinii publicznej do aktualnych danych rynku medialnego (takich jak przychody z reklam), danych dotyczących przychodów platform cyfrowych oraz decyzji wynikających z polityki zarządzania treścią przez platformy,
- rozwój systemów wsparcia dla niezależnych, lokalnych i regionalnych dostawców newsów; wypracowanie takiej polityki podatkowej, które nie będzie obciążać finansowo mediów dostarczających oryginalne treści informacyjne, a raczej je wspierać,
- ustanowienie skutecznych zasad, które pozwolą na ocenę koncentracji własności z uwzględnieniem jej wpływu na pluralizm opinii i poglądów na rynku mediów newsowych oraz rozważenie specyfiki konwergentnych środowisk cyfrowych, w tym wiodącą funkcję platform jako „strażników dostępu”.

W obszarze Niezależności Politycznej główne ryzyka pojawiają się ze strony kontroli politycznej i

instrumentalizacji mediów publicznych, a po zmianie struktur kierowniczych – słabym punktem staje się niedokończona reforma, wymagająca podstaw prawnych. Źródła innych zagrożeń to brak odpowiednich zabezpieczeń regulacyjnych ograniczających kontrolę polityczną nad mediami, przypadki bezpośredniego nacisku politycznego na redakcję, asymetryczna i nieproporcjonalna dystrybucja środków wsparcia i reklamy przez państwo, oraz formy nacisku politycznego na rynku lokalnym i regionalnym, w tym nieuczciwa konkurencja ze strony mediów samorządowych.

Próby niwelowania tych zagrożeń mogą obejmować:

- kompleksową reorganizację mediów publicznych opierającą się na: nowym modelu zarządzania gwarantującym niezależność od kontroli politycznej i odzwierciedlającym szerokie spektrum reprezentacji społecznej; zasadach niezależności i autonomii redakcyjnej; wysokich standardach praktyki dziennikarskiej generujących wartości publiczne i nawiązujących do misji mediów publicznych, w tym szczegółowych zasadach dotyczących bezstronności, rzetelności i jakości oraz na przyjęciu skutecznego monitorowania usług mediów publicznych przez odpowiednie organy regulacyjne,
- przyjęcie zasad sprawiedliwej, niedyskryminacyjnej i przejrzystej alokacji środków publicznych i reklamy państwowej w mediach newsowych, w tym mediach cyfrowych i wśród dostawców internetowych,
- powiązanie form wsparcia mediów ze środków publicznych z kryteriami interesu publicznego, oryginalnych treści informacyjnych oraz dziennikarstwa wysokiej jakości,
- wypracowanie bardziej skutecznych zasad samoregulacyjnych i powszechnie respektowanych standardów odnoszących się do konfliktu interesów między podmiotami politycznymi a mediami informacyjnymi.

Największe ryzyka w obszarze Inkluzywności społecznej stanowiły rosnące zagrożenie dezinformacją, niedopracowana strategia jej zwalczania, brakujące połączenie działań państwa w tym zakresie z inicjatywami organizacji pozarządowych, mediów newsowych i platform; niewystarczająca ochrona przed mową nienawiści, w tym słabe monitorowanie przypadków mowy nienawiści; ograniczony dostęp do mediów nieuznawanych mniejszości oraz słaba i fragmentaryczna polityka państwa w zakresie edukacji medialnej.

Ryzykom tym można zapobiegać poprzez:

- przyjęcie szerszego zakresu działań przeciwdziałających „mowie nienawiści” oraz wdrożenie skutecznego monitorowania przypadków mowy nienawiści, przy jednoczesnej poprawie dostępu społeczeństwa do odpowiednich danych,
- wspieranie inicjatyw mediów newsowych skierowanych zarówno do prawnie uznanych, jak i innych mniejszości, w tym uchodźców ukraińskich, przewidując również formy zatrudnienia dla dziennikarzy mniejszościowych,
- opracowanie bardziej systematycznego i kompleksowego podejścia do edukacji medialnej, obejmującego formalny program nauczania i regularne monitorowanie konsumpcji mediów oraz umiejętności i kompetencji cyfrowych użytkowników,

- prawne i polityczne uznanie wspólnotowych mediów typu non-profit przy jednoczesnym poszanowaniu ich niezależnego statusu.

Na koniec warto podkreślić, że jakość pluralistycznego środowiska mediów newsowych zależy od wzajemnego oddziaływania na siebie krajowych, unijnych i międzynarodowych poziomów regulacji i zarządzania. Zrównoważony rozwój usług mediów newsowych potrzebuje bardziej przejrzystego i uczciwego sposobu uregulowania stosunków pomiędzy dostawcami newsów a platformami cyfrowymi.

5. Referencje

The 2021 Act Amending 1992 Broadcasting Act (Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji) adopted on 11 August 2021, Official Journal, 2021, item 1676, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210001676>

The 2005 Act on national and ethnic minorities and on the regional languages (Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym), adopted on 6 January 2005, Official Journal 2005, No 17, item 141. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050170141>

Agora.pl (2023) 14/2023 Conclusion of the Share Purchase Agreement to purchase 110 shares of Eurozet sp. z o.o. from SFS Ventures s.r.o. with its seat in Prague under Call Option 1, <https://www.agora.pl/en/14-2023-conclusion-of-the-share-purchase-agreement-to-purchase-110-shares-of-eurozet-sp-z-o-o-from-sfs-ventures-s-r-o-with-its-seat-in-prague-under-call-option-1>

Breguła, Łukasz (2023) Dekryminalizacja zniesławienia. Analiza krytyczna. (Decriminalization of defamation. Critical Analysis), <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/9-2023/artykul/dekryminalizacja-znieslawienia.-analiza-krytyczna>

Brpo.gov.pl (2023A) Sytuacja w mediach publicznych. RPO Marcin Wiącek pisze do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (The situation in public media. Ombudsman Marcin Wiącek writes to the Minister of Culture and National Heritage), <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-media-publiczne-sytuacja-potrzebna-nowelizacja-mkidn>

Brpo.gov.pl (2023B) Sprawy ważne dla obywateli: prawo dostępu do informacji publicznej (Matters important to citizens: right to access public information), <https://bip.brpo.gov.pl/pl/sprawy-wazne-dla-obywateli>

Brpo.pl (2023C) Obywatele skarżą się na blokowanie stron internetowych. Pismo RPO do premiera. Odpowiedź KPRM (Citizens complain about blocking of websites. A CHR letter to PM. Reply from PM's Chancellery), <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-internet-blokowanie-stron-premier-odpowiedz>

Brpo.pl (2023D) Mowa nienawiści (Hate speech) https://bip.brpo.gov.pl/pl/site-search?search_api_fulltext=mowa+nienawi%C5%9Bci

Bulska Dominika; Winiewski Mikołaj(2023) Media publiczne powinny...Treści nienawistne na antenie telewizji publicznej. Raport z monitoringu mediów publicznych w trakcie kampanii parlamentarnej w 2023 r. (Public media should...(Hate content on public television. Report on the monitoring of public service media during the 2023 electoral campaign), <https://otwarta.org/wp-content/uploads/2023/11/Media-publiczne-powinny...-raport-koncowy.pdf> .

Cicha, Karina et al. (2021) Digital and Media Literacies in the Polish Education System—Pre- and Post-COVID-19 Perspective, <https://www.mdpi.com/2227-7102/11/9/532/pdf>

CoE - Council of Europe (2023) Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists: Poland, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/poland>

Czurna, Beata (2023A) TVP, Polskie Radio i PAP postawione w stan likwidacji (TVP, Polskie Radio and PAP put into liquidation), <https://www.wirtualnemedialna.pl/artykul/tvp-likwidacja-polskie-radio-pap>

Czuma, Beata (2023B) Wyznanie naczelnego Wirtualnej Polski wywołało burzę. "Czeka nas najtrudniejsze pół roku w historii mediów" (The confession of the editor-in-chief of Wirtualna Polska caused a storm. "We are facing the most difficult six months in the history of the media"), <https://www.wirtualnemedialna.pl/artykul/wirtualna-polska-sprzedaz-wladza-naciski-przejecie-kontrola-wywolalo-burza-historia-polski>

Cymanow Sosin, Klaudia (ed.) (2023) EDUKACJA MEDIALNA – zasady funkcjonowania w świecie nowych mediów (Media Education – principles of functioning in a world of new media), <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/23248/Kompendium%20-%20Edukacja%20medialna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Dąbrowska-Cydzik, Justyna (2023) Na dostęp do informacji publicznej narzekają dziennikarze i organizacje

pozarządowe. "Nie działa" Journalists and non-governmental organizations complain about access to public information. "Doesn't work"), <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/brak-dostep-do-informacja-publiczna>

Danielewski, Michał (2023) Debata TVP. Hołownia bezapelacyjnie najlepszy, dobra Scheuring-Wielgus. Jak wypadł Tusk? (TVP debate. Hołownia is undoubtedly the best, good Scheuring-Wielgus. How did Tusk fare?), <https://oko.press/debata-tvp-holownia-bezapelacyjnie-najlepszy>

FRANET (2022) Franet National contribution to the Fundamental Rights Report 2022, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fundamental_rights_report_2022-_poland_.pdf

gemius.pl (2023) Zestawienia tematyczne i funkcjonalne - listopad 2023 (Thematic and functional lists - November 2023), <https://www.gemius.pl/reklamodawcy-aktualnosci/zestawienia-tematyczne-i-funkcjonalne-listopad-2023.htm>

Google (2023) Treści polityczne (Political Content) <https://support.google.com/adspolicy/answer/6014595?hl=pl>

GUS (2024A). Basic Data, <https://stat.gov.pl/en/basic-data/>.

GUS (2024B) Gross Domestic Product in 2023 Preliminary estimate. <https://stat.gov.pl/en/topics/national-accounts/annual-national-accounts/gross-domestic-product-in-2023-preliminary-estimate,1,13.html> .

GUS (2024C) Flash estimate of the consumer price index <https://stat.gov.pl/en/topics/prices-trade/price-indices/flash-estimate-of-the-consumer-price-index-in-december-2023,21,18.html>

GUS (2023A). Tablice z ostatecznymi danymi w zakresie przynależności narodowo-etnicznej, języka używanego w domu oraz przynależności do wyznania religijnego. <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-ostateczne/tablice-z-ostatecznymi-danymi-w-zakresie-przynaloznosci-narodowo-etnicznej-jezyka-uzywanego-w-domu-oraz-przynaloznosci-do-wyznania-religijnego,10,1.html> .

GUS (2023B). Foreigners performing work in Poland in 2022. <https://stat.gov.pl/en/experimental-statistics/human-capital/foreigners-performing-work-in-poland-in-2022,12,1.html> .

IMM (2023) Media wciąż bez kobiet — wyniki badania IMM dla Forbes Women (Media still without women - IMM research results for Forbes Women), <https://www.imm.com.pl/media-wciaz-bez-kobiet-wyniki-badania-imm-dla-forbes-women/>

Koalicja Obywatelska (2023) 100 Konkretów na 100 Dni (100 Concrete Things for 100 Days), <https://100konkretow.pl/praworzadnosc/>

Konkret24 (2023) Dezinformacja w 2023 roku. Pięć nowych trendów (Disinformation in 2023. Five new trends), <https://konkret24.tvn24.pl/polityka/dezinformacja-w-2023-roku-piec-nowych-trendow-st7653041>

Kowalski, Tadeusz (2022) OKRES RZĄDÓW ZJEDNOCZONEJ PRAWICY. Analiza wydatków reklamowych spółek skarbu państwa (SSP) w latach 2016-2021. Aneks. Wydatki reklamowe ministerstw i centralnych urzędów w 2021 roku. (The period of the United Right government. The analysis of of advertising expenditures of state owned companies (SSP) in between 2016 – 2021. Anex. Advertising expenditures of ministries and central administration in 2021), https://www.researchgate.net/publication/359603356_OKRES_RZADOW_ZJEDNOCZONEJ_PRAWICY_A_naliza_wydatkow_reklamowych_spolek_skarbu_panstwa_SSP_w_latach_2016-2021_Aneks_Wydatki_reklamowe_ministerstw_i_centralnych_urzedow_w_2021_roku_na_podstawie_monitorin

Kowalczyk, Mariusz (2023) Fundacja związana z mediami Sakiewicza dostała kolejne miliony z budżetu (The foundation associated with Sakiewicz's media received further millions from the budget), <https://www.press.pl/tresc/76746.fundacja-zwiazana-z-mediami-sakiewicza-dostala-kolejne-miliony-z-budzetu>

KRRiT (2023) Informacja o podstawowych problemach radiofonii i telewizji w 2022 r. (Information about basic problems of radio and television in 2022), <https://www.gov.pl/web/krrit/sprawozdanie-i-informacja-z-dzialalnosci-w-2022-r>

Kupiecki, Robert, Bryjka, Filip; Chłoń Tomasz (2022) Dezinformacja międzynarodowa. Pojęcie rozpoznanie, przeciwdziałanie (International disinformation. Definition, diagnosis, counteracting)

https://scholar.com.pl/pl/glowna/8704-dezinformacja-miedzynarodowabrpojecie-rozpoznanie-preciodzialanie.html?search_query=dezinformacja&results=1

Leonowicz – Bukala, Iwona (2022) Edukacja medialna jest naszym prawem (Media literacy is our right), <https://wsiz.edu.pl/blog-naukowy/edukacja-medialna-jest-naszym-prawem/>

Lepiarz, Jacek (2023) Polish media conflict pits government against far right, <https://www.dw.com/en/polish-media-conflict-pits-government-against-far-right/a-67884162>

magazynkontakt.pl (2023) How Kontakt (didn't) get a grant from the National Freedom Institute, <https://magazynkontakt.pl/jak-kontakt-nie-dostal-grantu-z-narodowego-instytut-wolnosci/>

Matłacz, Agnieszka (2024) W MS rozpoczęły się prace nad przepisami o mowie nienawiści wobec osób LGBT (Work on the regulations on hate speech against LGBT people has started at the Ministry of Justice), <https://www.prawo.pl/prawo/mowa-nienawisci-dotyczaca-osob-lgbt-zmiany-2024.524986.html>

Media Freedom Rapid Response (2023) Media Freedom at a Crossroads: Journalism in Poland faces uncertain future ahead of election, <https://ipi.media/wp-content/uploads/2023/10/IPI-MFRR-Poland-media-freedom-at-a-crossroads.pdf>

Meta (2023) Availability for ads about social issues, elections or politics, <https://www.facebook.com/business/help/2150157295276323?id=288762101909005>

Nordicom, Media&Learning (2021) Media Literacy in Poland, <https://media-and-learning.eu/event/webinar-on-media-literacy-in-europe-poland/>

Pankowska, Marta (2023) Akt cenzury. Tygodnik "NIE" zniknie z Poczty Polskiej i Orlenu przez okładkę z papieżem (Act of censorship. The weekly "NIE" will disappear from Poczta Polska and Orlen because of the cover with the Pope), <https://oko.press/tygodnik-nie-zniknie-z-poczty-polskiej-i-orkenu-przez-okladke-z-papiezem>

Polskie Badania Czytelności (2023). Rozpowszechnianie Tytułów Prasowych w 2022 r. (Distribution of press titles in 2022) https://www.pbc.pl/wp-content/uploads/2023/03/Raport_Audyt_PBC_2022.pdf

Press.pl (2023) Spółki skarbu państwa wydały ponad miliard zł na usługi medialne. Głównie w TVP i Polsacie (State-owned companies spent over PLN 1 billion on media services. Mainly on TVP and Polsat), https://www.press.pl/tresc/77387.spolki-skarbu-panstwa-wydaly-ponad-miliard-zlotych-na-uslugi-medialne_glownie-w-tvp-i-polsacie

Ptak, Alicja (2023) Record number of female MPs in Poland's parliament after elections, <https://notesfrompoland.com/2023/10/19/record-number-of-female-mps-in-polands-parliament-after-elections/>

Radio357.pl (2023) Co to znaczy, że Radio 357 jest finansowane przez społeczność? (What does it mean that Radio 357 is crowdfunded?), <https://radio357.pl/faq/ogolne/co-to-znaczy-ze-radio-357-jest-finansowane-przez-spolecznosc/>

Rada Polskich Mediów (2024) Rada Polskich Mediów, <https://radamediiow.pl/>

Radkowski, Michał (2023) Kierował PAP, PFN i Redutą Dobrego Imienia. Teraz rządzi w KRRiT. Maciej Świrski zawsze blisko PiS (He headed PAP, PFN and Reduta Good Name. Now he governs the National Broadcasting Council. Maciej Świrski always close to PiS) [In] wirtualnemedi.pl, <https://www.wirtualnemedi.pl/artikul/kim-jest-maciej-swirski-krrit-pap-pfn-reduta-dobrego-imienia-pis>

Sitnicka, Dominika (2023) Naciski opisane przez Onet i WP to tłumienie krytyki prasowej. Czyli przestępstwo (The pressures described by Onet and WP include suppression of press criticism. That is, a crime), <https://oko.press/onet-wp-naciski-analiza>

Spidersweb.pl (2023) Wydawcy wystawiają rachunek cybergigantom. Od nowego rządu zależy, kiedy zostanie rozliczony (Publishers bill cyber giants. It is up to the new government to decide when it will be brought to justice), <https://spidersweb.pl/plus/2023/11/wydawcy-media-google-meta-pieniadze>

Świrski, Maciej (2023) Polskość to NORMALNOŚĆ - Wystąpienie Przewodniczącego KRRiT Macieja Świrskiego na 79. posiedzeniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Polishness is NORMALITY - Speech by the

Chairman of the National Broadcasting Council, Maciej Świrski, at the 79th session of the Sejm of the Republic of Poland),

<https://www.gov.pl/web/krrit/wystapienie-przewodniczacego-krrit-podczas-79-posiedzenia-sejmu-rzeczpospolitej-polskiej>

Thefixmedia (2023) How Polish publisher OKO.press earned over half a million euros from readers' tax donations, <https://thefix.media/2023/11/16/how-polish-publisher-oko-press-earned-over-half-a-million-euros-from-readers-tax-donations>

Tilles, Daniel (2023) Justice minister orders investigation into TV commentator's "house migrants in Auschwitz" remarks, <https://notesfrompoland.com/2024/01/02/justice-minister-orders-investigation-into-tv-commentators-house-migrants-in-auschwitz-remarks/>

UNHCR (2023). Ukraine refugee situation. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Vanevska, Katarzyna (2024), country focus: Poland, in Verza et al. *Uncovering news deserts in Europe. Risks and opportunities for local and community media in the EU*, https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2024/02/CMPF_Uncovering-news-deserts-in-Europe_LM4D-final-report.pdf

Wądołowska, Agnieszka (2023) Three legal views on the Polish government's public media takeover, <https://notesfrompoland.com/2023/12/26/three-legal-views-on-the-polish-governments-public-media-takeover/>

Wirtualnedia.pl (2023) Rynek reklamy urósł o 6,7 proc. po pierwszym półroczu 2023 r. Internet dalej umacnia się kosztem telewizji (The advertising market grew by 6.7%. after the first half of 2023, the Internet continues to gain strength at the expense of television), <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/rynek-reklamy-w-polsce-internet-zyskuje-traci-telewizja>

Wirtualnedia.pl (2023B) Wydawcy 70 lokalnych portali połączyli siły. Pomagać będzie im Google (Publishers of 70 local portals joined forces. Google will help them), <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/lokalny-klaster-wydawcy-google-koniec-zwiazek-pracodawcow-mediow-cyfrowych>

Wirtualnedia.pl (2023C) „Polityka” spodziewa się powrotu reklam spółek państwowych. „Bez politycznego bana” ("Polityka" expects the return of advertising by state-owned companies. "No political ban"), <https://www.wirtualnedia.pl/artykul/spolki-skarb-panstwa-reklama-polityka-tygodnik-powszechny>

Wirtualnedia.pl (2024) Zmiany w PAP. Rusza centralny Newsroom (Changes in PAP. The central newsroom is launched. (<https://www.wirtualnedia.pl/artykul/pap-centralny-newsroom>)).

Wp.pl (2023) Deklaracja redaktorek i redaktorów naczelnych (Declaration of editors and editors-in-chief), <https://wiadomosci.wp.pl/deklaracja-redaktorek-i-redaktorow-naczelnych-6913597122914976a>

Zadroga, Mateusz (2023) Disinformation Landscape in Poland, DisinfoLAB, https://www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2023/12/20231203_PL_DisinfoFS.pdf

ZAŁĄCZNIK I. ZESPÓŁ KRAJOWY

Imię	Nazwisko	Stanowisko	Instytucja	MPM2024 CT Lider
<i>Beata</i>	<i>Klimkiewicz</i>	<i>Professor</i>	<i>University of Krakow</i>	X

ZAŁĄCZNIK II. GRUPA EKSPERTÓW

Grupa ekspertów składa się ze specjalistów posiadających rozległą wiedzę i doświadczenie w obszarze funkcjonowania mediów. Rolą Grupy Ekspertów jest zaopiniowanie ustaleń zespołów krajowych na temat 16 zmiennych wybranych spośród wszystkich 200 zmiennych tworzących MPM2024. Zasięganie opinii znanych specjalistów ma na celu zapewnienie maksymalnej obiektywności pozyskanych odpowiedzi w przypadku zmiennych, które mogą być uważane za najbardziej subiektywne, a tym samym zagwarantowanie rzetelności końcowych wyników MPM. Jednocześnie warto podkreślić, iż końcowy raport krajowy nie musi odzwierciedlać indywidualnych poglądów ekspertów biorących udział w badaniach. Przedstawia przede wszystkim analizę zespołu krajowego odpowiedzialnego za zgromadzenie danych i przygotowanie raportu.

Imię	Nazwisko	Stanowisko	Instytucja
<i>Alicja</i>	<i>Jaskiernia</i>	<i>University Professor - Academic</i>	<i>University of Warsaw, Faculty of Journalism, Information and Book Studies</i>
<i>Jędrzej</i>	<i>Skrzypczak</i>	<i>Academic/NGO researchers on social/political/cultural issues related to the medi</i>	<i>Faculty of Political Sciences and Journalism (Wydział, Nauk Politycznych i Dziennikarstwa)</i>
<i>Andrzej</i>	<i>Krajewski</i>	<i>Representative of a journalistic organisation</i>	<i>Towarzystwo Dziennikarskie (Society of Journalists)</i>
<i>Jolanta</i>	<i>Hajdasz</i>	<i>Director of CMWP; Vice-Chair of SDP</i>	<i>Press Freedom Monitoring Centre (CMWP) , Polish Journalists' Association (SDP)</i>
<i>Tadeusz</i>	<i>Kowalski</i>	<i>Member</i>	<i>Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (National Broadcasting Council)</i>

Raport z projektu badawczego
Issue -
Czerwiec 2024

Publications Office
of the European Union

